لس مشهورې ناروغۍ

پېژندنه، لاملونه، نښې او درملنه

١. زکام
٢. شرى
٣. ملاريا
٤. سينه بغل
٥. برانشولايتس
٦. شجيلوزس
٧. منځني غوږ التهاب
٨. حاده اوبلنه نس ناسته
٩. د نويو زېږېدلو ماشومانو زيړى
١٠. د نويو زېږېدلو ماشومانو اسپيکسيا

Ketabton.com

ډاکتر سيد مليار سادات

(c) ketabton.com: The Digital Library

لس مشهورې ناروغۍ

TOP TEN DISEASES

ډاکټر سید ملیار سادات

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکتاب ځانګړني :

دکتاب نوم   لس مشهورې ناروغۍ

لیکوال   ډاکټر سید ملیار سادات

چاپ کال   ۱۳۹۵ ه

سکن کوونکي: عزت الله سلطانزي

پر لیکه کوونکي   عزت الله سلطانزي

دا کتاب د خان کتابتون څخه ډانلوډ شوي دي

یادونه : ګرانو لوستونکو که تاسی د کوم کتاب سافټ لري مهرباني وکړي زمونږ بریښنالیک ته یي را واستوی مونږ به یي په ټولنیزو شبکو او ویبپاڼو کي نشر کړو .

Esultanzai@hotmail.com

azatullahsultanzai@gmail.com

www.facebook.com/Ezatullah.sultanzai

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکلړ

١-زکام COMMON COLD 3
٢-حاده اوبلنه نس ناسته ACUTE WATERY DIARRHEA 11
٣-سینه بغل / نمونیا (PNEUMONIA) 24
۴-ملاریا (MALARIA) 33
۵-برانشیولایتیس (BRONCHIOLITIS) 45
۶-شری/ سرخکان (MEASLES (RUBEOLLA) 50
٧-شیجیلوزس (SHIGELLOSIS (BACILLARY DYSENTERY) 57
٨-د نوو زیږیدلو ماشومانو ژیړی NEONATAL JAUNDICE 61
٩-د منځني غوږ التهاب OTITIS MEDIA 79
١٠-د نوي زیږیدلي ماشوم اسپیکسیا BIRTH ASPHYXIA 85
ماخذونه 95

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالۍ

دا کتاب خپل ګران اروا ښاد پلار، ګرانه مور او ګران ورونه هريو ډاکتر صحرايي سيّد، سيد اجمل سادات، زيرک ذهين او اسدالله سادات ته يې په ادبي او پښتنه مينه ډالۍ کوم.

() () ()

په دوهم قدم کې يې هغو ډاکترصاحبانو ته ډالۍ کوم چې نفسونه يې د طبي تجارت څخه پاک دي او د هرناروغ درد خپل درد بولي او د ناروغانو د ښې روغتيا لپاره هلې ځلې کوي.

() () ()

ډاکترسيدمليار سادات

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلې خبرې

ټول حمد ، ثنا او صفتونه هغه ذات لره دي چې په خپل ذات او صفاتو هيڅ شريک نه لري خپل کامل قدرت سره يې داستر نړۍ پيداکړې او د ډېرو اوچتو صفاتو خاوند دی، چاته چې وغواړي عزت ورکوي او چاته چې وغواړي ذلت ورکوي .

وروسته د حمد او ثناڅخه د لوي الله شکر ادام کوم چې وروسته دډېرې مودې څخه بې زه د دې جوګه کړم چې يو ځل بيا دخپلو هېوادوالو د علمي سطحې د لوړوالي لپاره يو علمي اثر چمتو کړم .

افغانستان يو ډېر غريب هېواد دي اوخلک يې د ډول ډول اقتصادي ستونزو سره لاس په ګريوان دي او هغه صحي خدمات چې د يوې سالمې روغتيا لپاره اړين ګڼل کيږي په بشپړډول سره نه دې چمتو ، چې همدا لامل يې دي چې ورځ په ورځ ساري او غير ساري ناروغۍ مخ په ډېريدو دي او د ډېرو ماشومانو ژوند يې، د ګواښ سره مخ کړی، نو همدا وجه وه چې زه يې دې ته اړ کړم چې د هغه ناروغيو په اړه چې په ماشومانو کې ډېر وقوعات لري اومړګوني اختلاطات لري او هم نوموړې ناروغۍ زموږ په ټولنه کې په سرکې دي يعنې زموږ په روغتونونو ،روغتيايي مرکزونو او شخصي کلينيکونو په ناروغانو کې همدغه ناروغۍ دي چې زموږ د ناروغانو ډېره فيصدي جوړوي ، نو په همدې خاطر مو دغه کتاب مو (لس ټاپ ناروغۍ) يا Top ten diseases (زکام، نس ناسته، نمونيا، وينه لږونکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسهال، برانشیولایتس، ملاریا، شری، د نووزیږیدلوماشوماتوژیړی، د منځني غوږ التهاب او د نووزیږیدلوماشومانو اسپیکسیا) باندې ونوموو، د دغه کتاب په لیکلو کې د نړیوال منل شوو طبي کتابونو او هم د هیواد په سطحه د معتبروکتابونو څخه په کې استفاده شوې ده، نوموړې کتاب په ډېره ساده او اسانه ژبه چمتو شوې او ټول ډاکترصاحبان او خصوصاً د طب پوهنځي ګران محصلین ترې ډېر په اسانۍ سره استفاده کولای شي، زه د لوی خدای له دربار څخه غواړم چې نوموړې کتاب زما لپاره صدقه جاریه وګرځي او د هیوادوالو داستفادې وړ وګرځي.

سید ملیار سادات
کنړ ولایت، نورګل ولسوالي
سیدانو جونګړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

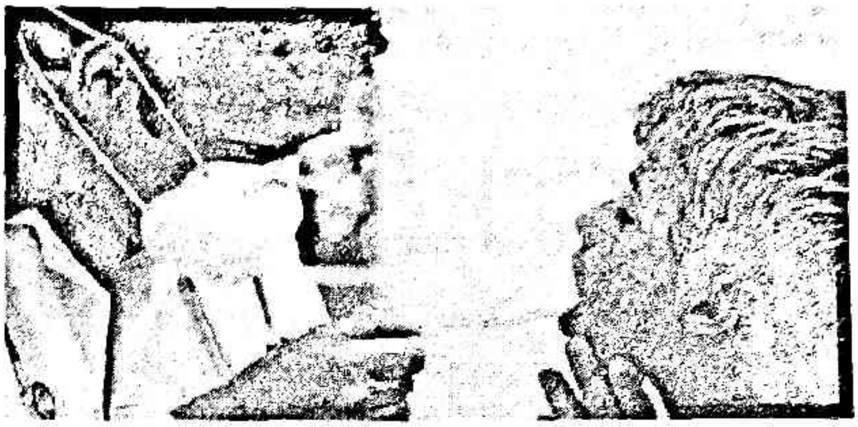

(1)
زکام
Common Cold

زکام یا Common Cold د علوي تنفسي لارې یعنې د پوزې او ستونې او ساینوسونو خفیف ویروسي انتان دی چې د پوزې بلاک یا بندښت رامنځ ته کوي چې دغه بندښت په اوبه لړونکې پوزه، پرنجي او د ستونې درد او ټوخي سره تعقیبیږي په ابتدايي ډول سره اکثره پوزه (Nose) متاثره کوي همدارنګه په دوهم قدم کې ستونې مصابوي چې د Pharyngitis لامل کېږي، ساینوسونه هم مصابوي چې Sinusitis لامل ګرځي که چیرته څنډنې شي نو Conjunctivitis ورکوي چې زیاتره وخت د یوه ناروغ لپاره ډېر ستونزمن تمامیږي، زکام یوه عامه او په خپله ښه کیدونکي ساري ناروغي ده چې د مختلف ډوله وایروسونو په واسطه منځ ته راځي، زکام یا common cold د پورتني تنفسي لارې انتان دی چې د 200 څخه یې زیات ډوله وایروسونه پیژندل شوې دي چې د زکام لامل ګرځي چې ځینې مهم یې په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Rhinovirus تقریبا د %40-%10 د ټولو کاهلانو د زکام عامل جوړوي. همد ارنګه نور وایروسونه چې د زکام په رامنځ ته کېدو کې رول لري د Coronavirus,adenovirus,respiratory syncytial virus او Parainfluenza virus څخه عبارت دي، نو په همدې خاطر باندې زیات ډوله وایروسونه د زکام د رامنځ ته کېدو سبب جوړیدای شي ځکه چې د زکام نوي وایروسونه په پرله پسې ډول سره رامنځ ته کېږي او بدن هیڅکله د دغه وایروسونه په مقابل کې مقاومت نه کوي. په حقیقت کې د مکتب څخه مخکې دورې کوچنیان او د ابتدایي ښوونځي کوچنیان په کال کې د شپږو څخه تر دولس ځلې پر زکام اخته کېږي په داسې حال کې چې کاهلان په کال کې د دوو څخه تر څلورو ځلو پورې په زکام باندې اخته کیږي، زکام په مکرر ډول سره په مني او ژمي په موسومونو کې زیات منځ ته راځي او په نړۍ کې د ټولو څخه زیات رامنځ ته کېدونکې ناروغي ده او د نورو ناروغیو په پرتله ډاکټر ته د تګ تر ټولو زیات سبب جوړوي او هم د ښوونځي ته د تګ او د ورځنې کارونو پروړاندې ستونزې جوړوي.

د انتقال لاره او میکانیزم:

زکام یا **common cold** د نورونو منتنو خلکو څخه د هوایي معلقو ځاځکو، مستقیم تماس یعنې د ټوخي او پرنجې او په منتن لوښو کې د خوراک کولو څخه منځ ته راځي، زکام هغه وخت منځ ته راځي کله چې د زکام ویروس د پوزې او یا ستوني څنډو پورې ونښلي چې په دغه وخت کې معافیتي سیستم د دغه ویروس له منځه وړلو لپاره د وینې سپین حجرات (**White blood cells**) استوي چې دغه د ویروس په مقابل کې ابتدایي شخړه ناکامیږي او پوزه او ستوني پړسوب کوي او میوکس جوړوي او په مقابل کې یې زکام منځ ته راځي، د مثال په ډول **rinovirus** د ناروغ شخص څخه د مستقیم تماس په واسطه روغ شخص ته انتقالیږي چې وروسته د انتقال څخه د یو ناپیژندل میکانیزم له مخې نوموړې ویروس د **Human**

(c) ketabton.com: The Digital Library

ICAM-1 receptors سره باند جوړوي چې د دغه باند جوړېدو په صورت کې **Inflammatory mediators** ريليز کيږي چې د دغه التهابي ميډياټورز د ريليز کيدو په نتيجه کې ناروغ ته اعراض پيداکيږي مګر نوموړې ويروس په عمومي ډول سره **Nasal epithelium** ته کومه صدمه نه رسوي مګر د بل طرفه **respiratory syncytial virus** د مستقيم او غير مستقيم تماس په واسطه د پوزې اپيتليم تخريبوي او همدا ډول **parainfluenza** ويروس په قسمي ډول سره د پوزې ، ستونې او برانکسونو التهاب رامنځ ته کوي، په غټوماشومانو کې کله چې دا ويروس **trachea** متاثره کړي نو کېداى شي چې د هوايي لارې د تنګيدو له امله د کروپ اعراض ورکړي.

ايپډيمولوژي:

زکام (Common Cold) د کال په هر موسم کې منځ راځي خو زياتره د ژمي او د پسرلي په موسومونو کې يې وقوعات زيات دي ، زکام يوه ډېره عامه انساني ناروغي ده او د نړۍ په هر ګوټ کې ترې خلک متاثره دي، زکام د عمر له لحاظه په هر عمر کې ليدل کېږي مګر په ماشومانو او زړو خلکو کې د ضعيف معافيتي سيستم له امله يې پېښې زياتي ليدل کيږي، په پرمختللو هېوادونو کې د درستي حفظ الصحې له برکته يې وقوعات کم دي او هغه هېوادونه چې د پرمختګ په حالت دي وقوعات يې زيات دي.
هغه خلک چې په ګڼو کورونو کې ژوند کوي او هم يې حفظ الصحه درسته نه وي او يا د ژمي په موسومونو کې په يخو سيموکې کارونه کوي د دې ويروس سره زيات مواجه کيږي.

اعراض او علايم:

Signs and symptoms

د زکام وصفي اعراض په لاندې ډول دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- بهیدونکې پوزه.(runny nose)
- ټوخی (Cough)
- د پوزې بندښت(Nasal Congestion)
- د ستونې درد (Sore throat)
- پرنجی(Sneezing)

همدرانګه ځینې وخت د لاندې اعراضو سره ملګری وي

- د عضلاتو درد (Muscle Pain)
- ستړتیا(Fatigue)
- سردردي(Headache)
- د اشتها خرابوالی(loss of appetite)

وده یا Progression :

زکام اکثره وخت د ستړتیا او د خستګۍ د احساس سره پیل کېږي چې ناروغ پرنجي او د سردرد ورسره لري او دوه ورځو په دوران کې بهیدونکې پوزه او ټوخی هم شروع کېږي، دغه اعراض امکان لري چې د زکام ویروس اخته سره د شپاړسو ساعتونو په موده شروع شي اوبیا د دوه یا دریو ورځو په دوران کې خپل اخرې حد ته لوړیږي چې دا بیا زیاتر وخت په د لسو ورځو په موده کې شفایات کیږي او هم کیدای شي دغه اعراض تر درې اونیو پورې پاتي شي، د ټوخي منځنۍ موده یې تر اتلس ورځو پورې وي او په ځینو کیسونو کې ناروغانو یو ډول توخی پیداکیږي چې د Post-Viral cough په نامه سره یادیږي چې کله کله دا ټوخي یو اوږد سیر پیداکوي.

اسباب(Causes):

Virology

Coronaviruses یو ډله پیژندل شوې ویروسونه دي چې زکام رامنځ ته کوي، دغه ویروس کله چې د الیکترون مایکروسکوپ لاندې ولیدل شي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاج په شکل منظره لري، common cold د پورتني تنفسي لارې یو ویروسي انتان دی چې د لامل له نظره ځینې مهم ویروسونه د فیصدۍ له لحاظه په لاندې ډول دي.

1. Rhinovirus (30-80%)
2. Picornavirus with 99 known serotypes)
3. Human coronavirus (15%)
4. Influenza virus(10_15%)
5. Adenoviruses (5%)
6. Parinfluenza virus
7. Human respiratory syncytial virus
8. Enteroviruses
9. Metapneumovirus

تشخیص (Diagnosis):

تشخیص یې زیاتره د عراضو د سیر او د اعضاوو د اخته کیدو د موقعیت پورې اړه لري

مخنیوي (Prevention):

د زکام د مخنیوي لپاره یو اځنۍ ممکنه او مهمه لار چې د زکام د ویروس خپریدنه او وقوعات راکم کړي فزیکي تدابیر دي لکه د لاسونو پریمینځل ، ماسک کارول ، همدارنګه په health car environment کې د چپن او disposable دستکشو استعمال دی.

- لومړۍ باید په دوامدار او منظم ډول سره وروسته د پوزې یا دخولې د مسح کولوځخه او د غذا د چمتوکولو لاسونه باید په صابون باندې پریمینځل شي.
- همیشه باید پرنجی او ټوخی په یو دسمال او یا بل یو کاغذ کې وشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه کارې ساحي چې مورږ هلته کار کاوو باید روزمره د میکروبونو څخه پاکي وي.
- د زکام ناروغان باید د خپلو ځانونو لپاره پیالې اولوحي جدا کړي.

د ماشومانو منظم لاسونه وینځل د زکام ویروس انتقال په کم والې د هر موثر دي همدرانګه هغه خلک چې د زکام په ویروس اخته دي د هغوي سره د خبرو کولو پرمهال باید ماسک وکارول شي اویا منتن اشخاص ماسک وکاروي، په کور ، دفتر او یا نورو کارني ځایونو کې باید نومورې منتن اشخاص خپل د خوراک څښاک لوښي جدا کړي، نومورې ناروغانو ته باید صحي تعلیمات ورکړل شي او د زکام د اضرارو څخه دې خبر کړای شي، Zinc سفلیمینټ استعمال هم یو څه موثر تمامیږي ځکه دا د زکام په پریویلانس کې کموالي راولي،نوو مطالعاتو ښودلې ده چې که چېرې د زکام د شروع کیدو په لومړیو 24 ساعتونو Zinc وکارول شي د ناروغۍ وخت او شدت کموي د Vitaminc C استعمال د ناروغۍ شدت نه کموي مګر وخت راکموي.

اداره (Managment) :

زکام کومه خاصه تداوي نه لري چې د انتان وخت راکم کړي او یوازې او یوازې اعراضي کراروونکي تداوي ورته توصیه کیږي لکه د بیلګې په ډول ناروغ ته باید پوره ارام وکړل شي، همدارنګه د ارام سره سره د زکام ناروغان باید کافي مایعات واخلي چې هایدریشن برقراره وساتي، د دې سره سره ناروغ ته اړینه چې په مالګینو اوبو سره غړغړه وکړي، او ورسره د درد او د تبې لپاره د درد ضد درمل (analgesics) او د تبې ضد درمل (antipyretics) لکه Ibuprofen او acetaminophen/Paracetamol ورکړل شي، شواهدو ښودلې ده چې د توخي ضد درمل د انلجیزیکو په پرتله په

(c) ketabton.com: The Digital Library

زکام کې دومره موثر نه دي او په کوچنیانو کې په زکام کې کوچنیانو ته د توخي ضد درمل نه توصیه کیږي.
په کاهلانو کې د زکام اعراض (runny nose) امکان لري چې په first generation antihistamines سره راکم کړای شي، په هر حال دغه درمل په ناروغانو باندې adverse effects لري لکه د مثال په ډول drowsiness او داسې نور، همدارنګه نور decongestants لکه pseudoephedrine هم موثره تماميږي، د دې سره خوا کې Iprtropium nasal spray شاید په زکام کې اعراض را کم کړي مګر لږ موثر تماميږي.

: Antibiotics and antivirals

په ویروسي انتان باندې انتي بیوتیک کوم تاثیر نه لري او نه يې په مقابل کې کوم خاص تاثیر تر سترګو کیږي او د دوی جانبي عوارضو له کبله انتي بیوتیک استعمال ضررناک تماميږي ،د انتي بیوتیک استعمال د ناروغ لپاره یو خاص استطباب او خاص ځای لري او باید چې په عادي حالاتو کې ونه کارول شي او که چیرې وکارول شي نو د ناروغ لپاره د اختلاطاتو لامل ګرځي او د ناروغ معافیت ته صدمه رسوي، تر اوسه پورې د زکام لپاره کوم خاص درمل نه دې تجویز شوي، یواځې د تبې ضد درمل توصیه کیږي تر څو د سر فشارونه کم کړي زکام ویروسي حالت دی او وروسته له یو څو ورځو څخه خپله ښه کیږي یعنې د ناروغۍ دوره یو څو ورځې کورس لري کله چې نو موړې ناروغي خپله دوره پوره کړي ناروغ شفایاب کیږي.

انزار (Prognosis) :

په عمومي ډول سره common cold یو خفیف او خپله ښه کیدونکې (self-limiting) حالت دی چې د یوې اونۍ په جریان کې ښه والي منځ ته راځي، په نیمایي کیسونو کې نوموړې ناروغي لس ورځوته هم اوږدیږي،د زکام

(c) ketabton.com: The Digital Library

شدید اختلاطات په ډېر زړو ناروغانو کې منځ ته راځي او په هغه ناروغانو کې اختلاطات ورکوي چې کم معافیته (immunosuppressed) وي او امکان لري چې ثانوي باکتریایي انتان د sinusitis,pharyngitis او یا د غوږ د انتان په نتیجه مینځ ته راشي.

د Common Cold ناروغان باید هغه وخت ډاکټر ته مراجعه وکړي:

کله چې

- د زکام اعراض د درې اونیو څخه زیات مقاومت پیدا کړي.
- کله چې د بدن د حرارت درجه پورته شي (102.2°F)
- ناروغ وینه لرونکې توخي پیدا کړي.
- د سینې درد رامنځ ته شي.
- تنفسي مشکلات رامنځ ته شي.
- تخرګ او غاړه کې د Lymph nodes پړسوب رامنځ ته شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(2)
حاده اوبلنه نس ناسته
Acute Watery Diarrhea

د نورو ناروغیو په پرتله اسهال په کوچنیانو(د پنځوکالو څخه کم عمره ماشومان) کې زیات لیدل کیږي او د اطفالو متخصیصن او معالج ډاکټران ورسره په کلینیکونو، روغتونونو او نورو صحي مرکزونو کې ورسره مخاخ دي، د کوچنیانو لپاره هره ناروغي که هغه وړه وي او یا غټه که چېرې په خپل وخت سره تداوي نه شي ستونزمن تمامیږي او دمرګوني اختلاطاتو لامل ګرځي . نس ناسته په دوه ډوله ده چې یو یې د لنډ وخت لپاره نس ناسته (حاده نس ناسته) او بل یې ځنډنۍ (یا اوږد مهاله) نس ناسته بلل کیږي لنډ مهاله نس ناسته هغه ده چې لږ وخت د بیلګې په ډول یوه ورځ یا څو ورځې دوام کوی او لدې وروسته پخپله یا د درملنې پوسیله په بشپړ ډول له منځه ځي مګر ځنډنۍ نس ناسته بیا هغه ده چې میاشتې، کلونه او په ځنې وختونو کې ان ټول عمر په ناروغ کې شتون لري او د ناروغ لپاره په ژوند کې یو عمده صحي ستونزه وي.

تعریف (Definition) :

حاده ناسته: که چېرې د یو کوچنې تغوط (frequency) شمېر په ورځ درې یا د درې څلوڅخه زیات او غایطه مواد اوبلن شکل ولري دغه حالت د نس ناستې څخه عبارت دی او یا که چېرې د غایطه موادو په Consistency او frequency کې تغیر راشي دې حالت ته اسهال ویل کیږي او که چېرې په ساده ډول سره تعریف کړو نو داسې به ووایو چې نس ناسته هغه حالت ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویل کیږي چې یو شخص پکې د عادي حالت په خلاف ژر ژر اوبلنې ډکې متیازی کوي. یا داسې یې هم تعریف کولای شو چې حاده نس د غایطه موادو د قوام او دفعاتو له ناڅاپي بدلون څخه عبارت دی او که چیرته په غایطه موادو کې وینه موجود وي نو بیا دې حالت ته dysentery ویل کیږي. په زیاتره پیښو کې حاد وقفوي نس ناستې د اوو ورځو په موده کې له منځه ځي مګر په 15%-5 واقیعاتو کې امکان لري چې حاده نس ناسته تر دوه(۲) اونیو پورې هم پاتې شي. او که چیرې د نس ناستې ناروغي د څوارلسو (۱۴) څخه زیاته پاتې شي مقاومه (persistent) نس ناسته بلل کیږي او که د اعراضو وخت د یوې میاشتې څخه زیات شي نو داسې حالت بیا د ځنډنۍ نس ناستې په نوم نومول کیږي، د حادې نس ناستې زیاتره پیښې په خپله ښه کېدونکې (self-limited) وي.

وقوعات (Incidence):

د اسهال وقوعات د نړۍ په هرګوټ کې لیدل کیږي، مګر په هغه هیوادونو کې یې پیښې (Mortility,Morbidity)زیاتې لیدل کیږي چې د حفظ الصحې شرایط یې درست نه وي او یا یې اقتصادي کچه ټیټه وي.

د ګلوبل پنډاداری د اسهال په کلنۍ تخمیني اندازه کې ښودلې ده چې په کال ۳-۵ میلیونه کوچنیان د نس ناستې دواقیعاتو سره مخ کیږي او په دې کې بیا ۲ میلیونه کوچنیان د نس ناستې له لاسه خپل ژوند له لاسه ورکوي او وایي چې د پنځو کالو څخه په کم عمره ماشومانو کې نس ناسته د ټولو نورو مړینو په پرتله ۲۰ فیصده څخه زیات مړینه جوړوي.

د نس ناستې دوه مهم لاملونه د سوئغذی (malnutrition) او دیهایدریشن (dehydration) څخه عبارت دي، دیهایدریشن او سوئغذی د نس ناستې د رامنځ ته کیدو لپاره یو ناوړه سیکل جوړوي چې بیا په دې کې سوئغذي د نس ناستې خطر شدت زیاتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ماشوم په کال کې د ۳-۴ ځلې د نس ناستې د پېښو سره مخ کېږي، چې پېښې یې زیاتره د یو کال څخه په کم عمره ماشومانو کې ریکارډ شوې دي او د ۴۰-۵۰ فیصده په روغتونونو کې د بستر ناروغان جوړوي

د نس ناستې پېښې زیاتره په معتدلو سیمو کې چې په اوړي کې باکتریائي انتاناتو له لامه او په ژمي کې د ویروسي انتانانو له کبله منځه ته راځي او زیاتره په هغه سیمو کې زیات منځ ته راځي چې هلته د حفظ الصحي شرایط برابر نه وي او هم ورسره د خلکو تعلیمي کچه ټیټه وي، د نس ناستې پېښې په هغو کې ماشومانو کې ډېر کمې منځ ته راځي هغوی د مور په شېدو تغذیه کیږي ځکه چې د مور شېدې د نس ناستې د مخنیوي لپاره یو ښه غذا ده، اسهال د انفاسي په مرحله کې د childhood په نسب ډېر وخامت لري ، ځکه چې د انفاسي په مرحله کې د ماشوم مقاومت د انتان او مایعاتو او ایلکټرولایتونو د تشوشاتو په مقابل کې کم وي، نس ناستې د ماشومتوب په هره مرحله کې لیدل کېږي مګر په هغو کوچنیانو یې پېښې زیاتې لیدل کېږي چې عمرونه یې د دوه کالو څخه کم وي.

: Epidemiology

اسهال په ماشومانو کې د مورتیلیتي او د موربیډیتي یو مهم سبب دی.

د سرایت یا د انتقال مهم میکانیزم یې د فیکواورال لاره ده چې د منتن غذا او اوبو څخه منځ ته راځي.

پېښې یې په هغه کوچنیانو کې زیاتې دي چې د مور د شېدو په واسطه نه تغذیه کیږي، یا د غیر صحي اوبو څخه استفاده کوي او یا هغه کوچنیان چې په سوئتغذي باندې اخته وي.

اسباب (Etiology) :

د نس ناستې په اسبابو کې ډېر زیات لاملونه شامل دي چې په هغې کې د ډېر زیات او معمول د کولمو انتانات دي ، خو په هر حال ځینې درمل، غذایي تسممات، سیستیمک انتانات،(د بولي لارې انتان ،د غوږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

التهاب) او جراحي حالتونه (Hisrchsprung diseases يا appendicitis) هم د اسهال واقيعات منځ ته راوړي. په ۷۰ – ۸۰ فیصده واقيعاتو کې د اسهال سبب پيژندل شوې دی چې په هغه کې Rota ويروس د شديد ډيهايدريشن او gastroenteritis يو ستر عامل جوړوي، په عمومي ډول سره به وواېو چې د نس ناستې په اسبابو کې باکترياېي انتانات، ويروسي انتانات، پرازيتونه او فنگسونه شامل دي چې ځينې مهم يې په لاندې ډول دي .

باكترياېي انتانات (Bacterial Infection) :

Enterotoxigenic,enteropathogenic, : (25%)**Escherichia.coli**
Enteroinvasive andenteroaggregative
S. snnei,S. flexneri, S.boydii and S.dysenteriac : (5%) **Shigella**
Vabrio cholera serogroups O1 and O139(5-10%)
Chiefly S.typhi and S.paratyphi A,B or C : (10 %)**Salmonella**
Compylobacter species

نور باكترياېي انتانات :

Bacillus cereus,Clostridium difficle
Clostridium perfringens,staphylococcus aureus,Vibrio
Plesiomonas shigelloides , parhemolytic,

ويروسي انتانات(Viral Infections):

Rota Virus(40 %)
Norovirus spp : Human caliclviruses
Enteric adenovirus serotypes 40 and 41
Astroviruses,coronaviruses,cytomegalovirus : others

پرازيتي انتانات(Parasitic Infection) :

Giardia lambia
Crptosporidium paroum
Entamoeba histolytica
Cyclospora cayetanensis
Isospora belli

(c) ketabton.com: The Digital Library

Parenteral infection

Otitis media,UTI,Pneumonia:

: Dietary factors

Over feeding,Starvation, Food allergy,Food Poisoning

: Drugs

Antibiotics, allopurinl,digoxin,colchicines,cytotoxic drug, magnesium-containing anti acid,meformin,non steroidal anti- inflammatory drugs,PPI,Selective serotonin reuptake inhabitors,statins,theophylline,thyroxine and high-dose vitamin C.

د نس ناستي د خطر فکتورونه (diarrheal Risk factors):

- د ناروغیو د خپریدو ضعیف مخنیوي.
- د پرسونل هایوجین نشت والي.
- د څښلو د خوندي اوبو نه موجودیت.
- د معافیت او د مور د شېدو کموالي.
- ځوان کوچنیان او هغه چې په سوئي تغذي باندې اخته وي حادې نس ناستي ته ډېر اړ دي چې د نس ناستي ډېر شدید او اوږد سیر لري چې د بیا بیا او د اوږدې نس ناستي دخطر فکتورونه د Helicobacter pylori انتان یا د PPI سره د تداوئ، selective IgA کموالي، HIV او نورو مزمنو حالتونو له امله د معدې د تیزابو کموالي او یا نه موجودیت دی.

د ناروغ ارزیابي کول(Evaluation of the patient):

تاریخچه:

د نس ناستي ناروغانو موجوده شکایت د لوز موشن، استفراقات، او تبه وي.

Loose motion: د لوز موشن، وخت، دفعات، درجه، په غایطه موادو کې وینه او یا میوکس او هم د غایطه موادو رنګ په اړه وپوښتئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Vomiting : د استفراقاتو د وخت، دفعات، د غذا سره ارتباط، اندازه، ماهیت، رنګ او په استفراقاتو کې د وینې د موجودیت په اړه پوښتنه وکړئ.

Fever : د تبې د وخت او د درجې په اړه پوښتنه وکړئ چې لوړه درجه تبه او یا ټیټه.

همدارنګه د نورو ناروغیو د اعراضو په اړه پوښتنه وکړئ لکه د ټوخې په اړه چې په تنفسي انتاناتو کې وي، جلدي رش چې په شری کې وي،

Urine : د ادرارو په اړه وپوښتئ چې په تیر شپږو ساعتونو کې یې ادارار کړي دي او که نه.

د ګېډې د درد او پړاخوالې په اړه پوښتنه وکړئ.

همدارنګه د ناروغ څخه د اختلاجاتو د تاریخچې په اړه پوښتنه وکړئ او معلومه کړئ چې ایا ناروغ مخکې هم د نس ناستې سره مخ شوې و او لپاره یې ورته کوم درمل کارولې و لکه انتي بیوتیک، د نس ناستې ضد درمل او یا **ORS**.

د تغذیې تاریخچه : پوښتنه وکړئ چې ناروغ د مور په شېدو تغذیه کیږي اویا نه، که تغذیه کیږي د وخت، اندازې او ډول په اړه پوښتنه وکړئ، او که د مور د شېدو په واسطه نه تغذیه کیږي او نورې شېدې ورکوي نو بیا معلومه کړئ چې د بوتل په واسطه شېدې ورکوې او یا په واسطه او په 24 ساعتونو کې یې څومره شېدې څښلې.

همدارنګه د ناروغ څخه د واکسین او د توبرکلوزس او د شری د ناروغ سره د اړیکې په اړه پوښتنه وکړئ او هم د ناروغ د اجتماعي ژوند په اړه پوښتنه وکړئ.

Examination :

ناروغ د عمومي کړو وړو له نظره خوبجن یا مخرش وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناروغ په عمومي معاینه کې باید نبض، حرارت، تنفسي ریټ، د وینې فشار او وزن باید معاینه شي.

مخاطي غشا، وکتل شي چې نارمله، وچه او یا بل کوم شکل لري.

Skin turgor: د نس ناستې په ناروغانو کې جلدي تږګر معاینه کیږي چې نارمل، ضعیف، خپل ځای ته په قلاره ځي او یا ډیر په قلاره خپل ځای ته ځي.

سترګې: د ناروغ سترګې باید معاینه شي چې ایا ناروغ ننوتې سترګې دي او یا کوم خواته ځوړندې دی او یا نارملې دي.

قدامي فانتینال هم باید ارزیابي شي چې ایا خلاص دی، که بند او یا زور کړی شوې او یا څه برامدګې لري.

ګیډه: د ناروغ ګیډې په معاینه کې باید د ګیډه اوازونه، پراخوالې او نور افات په کې ولیدل شي.

د نورو اړونده ناروغیو لپاره باید مرکزي عصبي سیستم او تنفسي سیستم معاینه شي.

پتوفزیولوژي:

د نس ناستې په ناروغانو کې ډیهایډریشن د مایعاتو او د الکترولایتونو د ضیاع په نتیجه منځ ته راځي چې لاندې تظاهرات پکې لیدل کیږي.

د مایعاتو ضیاع (lose fo water):

د اسهال ناروغانو د مایعانو د ضیاع په نتیجه کې جلدي تږګر ضعیف کیږي، ورک یا ضعیف نبض لري، د ناروغانو د زړه ضربان زیات وي، سترګې یې ننوتي وي، فانتینل یې ښکته خواته ننوتې وي، ناروغ ډډ اواز لري، د اطرافو شینوالې هم پکې موجود وي، جلد یې یخ وي او ادرار یې وي موجود او یا کمې وي.

د مغذي موادو د ضیاع په نتیجه کې په ناروغ کې هایپوګلایسیمیا، اختلاجات، د وزن باختل او یا کوما منځ ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بایوکاربونیټ د ضیاع په نتیجه کې استفراقات، ژور تنفس، د زړه دعضلې د تقلص کموالې او ژور تنفس منځ ته راځي.
د پوتاشیم د ضیاع په تنیجه کې په ناروغ کې د ګېډې پړاخې(Abdominal distention) پارالایتیک الیوس او مقاوم شاک منځ ته راځي.

د ډیهایدریشن طبقه بندي:

د کلینک له نظره دیهایدریشن په درې ډوله دی .
خفیف : چې د وزن ضیاع یې د ۵٪ څخه کمه وي.
متوسط: چې د وزن صیاع یې د ۵٪ _ ۱۰٪ په مینځ کې وي.
شدید : چې د وزن ضیاع یې د ۱۰٪ څخه زیاته وي.

بایوکیمیکل طبقه بندي:

ایسوټونیک: د سودیم اندازه د ۱۳۰–mmol/L۱۵۰ په مابین کې وي.
هایپوټونیک: د سودیم اندازه پکې د mmol/L۱۵۰ څخه کمه وي.
هایپرټونیک: د سودیم اندازه پکې د mmol/L۱۵۰ څخه زیاته وي.

کلینیکي تظاهرات :

پېښې په نا څاپي ډول د اسهال او استفراقاتو سره شروع کېږي
دنس ناستې په ناروغانو کې دیهایدریشن په عاجل ډول په غایطه موادو او استفراقاتو کې د مایعاتو او د الکترولایتونو د ضیاع په نتیجه کې منځ ته راځي او د دیهایدریشن دمختلف پړاوونو اعراض او علایم په لاندې ډول دي.

خفیف ډیهایدریش : ناروغ پکې ناارامه او مخرش وي، تنده پکې ډېره ښکاره وي او کوچني په مشتقانه ډول شېدې څښې مګر زیاتره وخت یې استفراقوي او قدامي فانتینل پکې په کم ډول ښکته وي.

متوسط ډیهایدریش : د نارو مخرشیت پکې ډېر وسیع وي، سترګې او قدامي فانتینل پکې ننوتې وي او جلد چې یې کله کش کړای شي کونځوالې یې غیرنارمل وي، نهایات یخ احساسیږي او امکان لري شین

(c) ketabton.com: The Digital Library

والې هم ولري او شايد ميتابوليک اسيدوزس هم موجود وي چې پکې چټک او ژور تنفس لري او تنده پکې ډيره وسيع وي.
شديد ډيهايدريشن : د ناروغ حالت پکې د اوليګيميا او د مخيطي دوراني عدم کفايي له امله ډېر خطرناک وي، جلد پکې يخ او شين بخن وي، نهايات پکې ډېر ژور شين والې يعنې سيانوټيک وي او د کوچنې د اوبو او يا د تې رودل پکې له منځه تللي وي، د سترګې کورنيا طبقه پکې ډېره ځلانده وي او د سترګې ګاتې پکې اکثره وخت پورته خواته تاو شوې وي، فانټينل پکې ډېر ژور ننوتې او د ادرارو خروج پکې کم وي.

پلټنې (Investigation):

- Blood count.
- Stool examination
  - Giardia cysts and entamoeba
  - Leucocytes and RBCs
  - Culture and sensitivity
  - Elisa test for Rota virus
- Serum electrolytes(Na^+ K^+) and biocarbonate
- Urine examination and culture (for parentral diarrhea)
- Blood culture fo Shigellosis
- Chest X-ray for Pneumonia

د نس ناستې اختلاطات:

- ډيهايدريشن:
- شاک.
- ميتابوليک اسيدوزس.(د بايوکاربونيت د ضياع له امله)
- پارالايتيک اليوس.(هايپوکليميا له امله)
- اختلاج او کوما (د هايپرنيټريميا)
- سوئ تغذي(د اوږد مهال نس ناستې له امله)
- مقاوم اسهال(د ډايسکرايډيز فقدان له امله)
- د نورو انتاناتو مداخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ترش.
- مړینه.

اداره یا Management :

مخکې له دې څخه د نس ناستې ناروغ ته درملنه شروع شي ، باید
لومړی د ډیهایدریشن درجه او ډول وټاکل شي
لومړی باید له مور څخه پوښتنه وشي .

- ایا ناروغ نس ناسته لري؟

که چیرته ځواب هو و. پوښتنه وکړی.
د څومره وخت راهیسې ؟

- ایا په غایطه موادو کې وینه شته ؟

وګوری او حس کړئ.
د ناروغ عمومي حالت ته وګورئ چې ایا ناروغ محرش دی او که بیهوشه
.ایا ناروغ ناارامه دی او که خوبجن.

- د ناروغ سترګو ته وګورئ چې ننوتې دي او که نه ؟.
- ناروغ ته اوبو ښښلو توصیه وکړئ.

چې ایا ناروغ د اوبو ښښلو قابلیت لری او که نه اویا ډیر په قراره اوبه
ښښي ؟او یایې په ډیرمینه ښښي.
د ګېډې د پوستکي پنچ کړئ چې خپل حالت په قراره او که په تیزي سره
(ددوه سیکیندو څخه زیات وخت).

اوس نس ناسته طبقه بندي کړئ او تداوئ لپاره یې پلان ګذاري وکړئ.

Treatment Plan A (for no dehydration)
Treatment Plan B (for some dehydration)
Treatment Plan C (for sever dehydration)

(1) د تداوئ پلان A د No دیهایدریشن لپاره :

دتداوئ په دغه پلان کې ناروغ په کور کې تداوي کېږي او د مور سره په درې
خبرو سلامشوره کېږي او توصیه ورته کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

a) چې په بشپړ ډول سره ماشوم ته شېدې ورکړي
موربايد ماشوم د ورځې ۴ ځله تر ۷ ځلو پورې خپلې شېدې او يا د غوا شېدې ورکړي او هم ورته تازه جوس يا کيله ورکړېد.
b) او هم ورته اضافي مايعات ورکړي
مور بايد ماشوم ته د سېنې شېدو سره په پاکو جوش شوو اوبو کې ORS ورکړي هغه کوچنيان چې عمر يې 2 کالو څخه ښکته وی د 50 څخه تر ORS 100ml وروسته د هر تغوط څخه ورکول کېږي او هغه کوچنيان چې عمر يې د 2 کالو څخه پورته وي 100 څخه تر ORS 200ml وروسته د هر تغوط څخه ورکول کېږي مور بايد د دغه مايعاتو سره خپل کوچني ته شوروا يا سوپ ورکړي.
c) او بيا کله بيرته مراجعه وکړي.
مور بايد په دې وپوهول شي چې د کوچني د وضعيت د ارزيابۍ لپاره 5 ورځې ورسته بيرته راشي او هغه وخت عاجل بيرته راشي که چيرته په ماشوم کې لاندې حالتونه وليدل شي.

- دڅښلو او د تی رودلو توانايي ونه لري.
- د موجوده حالت څخه زيات ناروغ شي.
- ناروغ تبه پيدا کړي.
- په غايطه موادو کې يې وينه پيدا شي.
- او ضعيف څښناک ولري.

2) د تداوئ پلان B د some ديهايدريشن لپاره :

د ديهايدريشن دا ډول هم په ORS سره تداوي کيږي او بايد چې ناروغ ته په لومړئ 4 ساعتونو په دوارن کې ORS ورکړل شي، د ناروغ عمر معلوم کړی او ORS 75ml/kg ورکړئ ، که چيرته ناروغ د ORS دڅښلو سره سره بيا هم نور ORS غوښتل وربې کړئ. هغه ماشوم چې عمر يې د 6 مياشتو څخه کم وي د 100-200ml په اندازه ورته پاکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه ورکړئ ، همدارنګه مور ته بې وښایئ چې په کوم ډول ORS ورکړي.

- په قاشوقه یا په پیاله باندې وار په وار کوچنې د ګوټ په شکل د ORS محلول ورکړی.
- که چیرته ماشوم کانګې وکړي د 10 دقیقو په اندازه ورته صبر وکړئ او بیا ورته د ORS محلول ورکړئ خو ډیر په قراره.
- ناروغ ته باید مور خپلې شېدې ورکړي تر هغه چې مور یې غواړي.

وروسته د 4 ساعتونو څخه :

د ناورغ ارزیابي وکړئ او دیهایدریشن یې وګورئ

او هم مورته وښایي چې په کوم ډول ORS محلول په کور کې جوړ کړي. او هم مورته د کورني تداوئ 3 رولز وښایئ لکه په لاندې ډول

1. اضافي مایعات ورکړي.
2. شېدې ورته په جاري ډول ورکړي.
3. او بیا کله بیرته کلینیک یا روغتون او یا شخصي کتنځي ته راشي

د تداوئ پلان C د شدید دیهایدریشن لپاره :

د دیهایدریشن په دې ډول کې ناروغ ته وریدي مایعات ورکول کیږي هغه ماشومان چې عمر یې د 12 میاشتو څخه کم وي په لومړي اول ساعت کې ورته 30ml/kg په هر کیلوګرام وزن د بدن ، بیا ورته 70ml/kg په هر کیلو ګرام وزن د باندې په 5ساعتونو کې او هغه ماشومان چې عمرونه یې 12 میاشو څخه تر 5کالو پورې وي په لومړئ 30 دقیقو کې ناروغ ته په هر کیلوګرام وزن د باندې 30ml/kg ورکړئ بیا 2 نیم ساعتونو کې 70ml/kg په هر کیلو ګرام وزن د بدن باندې.

دوریدي مایعاتو د تطبیق په وخت کې باید د ناروغ بشپړ ارزیابي وشي او په هرساعت کې د ناروغ وضیعت چیک کړای شي ۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنگه که چیرته د نس ناستې سببي عامل میکروب و نو په دغه صورت کې مناسب انتي بیوتیک ورکړي او د ناروغ فیوازانو ته توصیه وکړي چې په کور د ORS محلول تطبیق هیر نه کړي. د وریدي مایعاتو د تطبیق په وخت د ناروغ ریډیال نبض چیک کړئ که چیرته ډیر کمزوري و نو نور مایعات ورکړې.

کله چې د ناروغ وضیعت ښه شي نو خپل د تدوائ پلان بدل

که چیرته ماشوم په شاک کې و نو په دغه صورت کې 20ml/kg مایعات په 10-15 دقیقو کې سیروم د کیمنډلو په ډول ورکړي او بیا ناروغ دوباره ارزیابي کړئ که چیرته radial نبض لاهم ډیر کمزوري وی اویا د جس کیدو وړ نه وي نو په صورت کې مایعات په پورتني ډول بیا ورکړئ او کله چې ناروغ د شاک څخه ووت نو بیا ناروغ ته د خپل وزن مطابق مایعات لکه چې پورته ذکر شوی ورکړئ

که چیرته ماشوم د خولې د لارې د مایعاتو په څښلو قادر شو نو د maintenance تیراپئ لپاره 5% dextrose 1/5 saline په هر کیلو وزن د بدن باندې 100ml/k g/day باندې ورکړي که چیرته ناروغ د خولې د لارې په مایعاتو څښلو قادر شو نو بیا maintenance تیراپي به ORS محلول سره شروع کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(3)
سینه بغل / نمونیا
(Pneumonia)

سینه بغل (نمونیا) د ماشومانو یوه ډېره معمول ناروغي ده ، چې د ماشومتوب په هر عمر کې منځ ته راځي او زیاتره په هغو کوچنیانو کې زیاته لیدل کېږي چې عمرونه یې د دوه کالو څخه کم وي، ځکه نوموړي کوچنیان د نورو لویو کوچنیانو په نسبت د انتان سره ډېر مخ دي او هم یې معافیتي سیستم بشپړ شوي نه وي، نو باید ټول هغه ډاکترصاحبات چې په دولتي کلینیکونو، روغتونونو، تشخیصیه کلینیکونو او شخصي کتنځایونو کې د ناروغانو په معاینه بوخت دي د نمونیا د تشخیص، تداوی، اختلاطاتو او د نورو اساساتو په اړه پوره تجربه او بشپړ معلومات ولري او د ناروغ معاینه خپله وجداني او ایماني دنده وبولي او د ناروغ سره د ښه برخورد په نتیجه کې د ناروغ لپاره د تداوی یو ه داسې پلان جوړ کړي چې په بشپړ ډول سره ناروغ شفایابات او د اختلاطاتو او د مړینې څخه یې مخنیوي وشي.

د نمونیا تعریف او وقوعات:

Definition and Incidence of Pneumonia

نمونیاد سږو د پرانشیم(Paranchym) التهاب او د سږو داسناخو التهابي کونسولیډیشن ته ویل کېږي،د سږو پرانشیم (paranchym) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښکتنۍ تنفسي لارې برخه ده چې مشتمل دی په تنفسي برانکیولونو، الویولرډکټ، الویولرسک او په الویولای(alveoli)باندې.
یا نمونیا د سږویوالتهابي حالت دی چې په ابتدایي ډول سره مایکروسکوپیک هوایي کڅوړی چې د اسناحو (alveoli)په نامه سره یادیږي مصابوي.
په اسبابو کې یې معمولاً ویروسونه، باکتریاګانې، فنګسونه، په لږه اندازه مایکروارګانیزمونه، درمل او نورې ناروغی لکه اټوامیون ناروغي پکې شاملې دي.

وقوعات Incidence:

په نړۍ کې هر کال ۴۵۰ میلیونه خلک په نمونیا باندې اخته کیږي چې د ټول نفوس ۷ فیصده جوړوي او ۴ میلیونه مړینه ترې منځ ته راځي. په ۱۹ پیړۍ کې William Osler نمونیا د نارینه و د مړینې د کیپټان په نوم نومولې وه یعنې مانا دا چې په هغه وخت کې ترې مړینه زیاته منځ ته راتله چې بیا په شلمه پیړۍ کې دانتي بیوتیک په استعمال او واکسین په تطبیق سره د مړینې په دغه کچه کې کموالې راغي سره له دې چې په انکشاف یافته هیوادونو کې په مابین د ډېر و زړو او په ډېر ځوانانو کې او په مزمنو ناروغیو کې نمونیا د مړینې یو سبب پاتې شو.
نمونیا په کوچنیانو کې یو عامه صحي ستونزه ده چې د روغتونونو د ۲۰٪ - ۱۰ د بستر ناروغان جوړوي.
د نمونیا ډول او شدت د عمر له لحاظه په مختلف ډول سره لیدل کېږي د بېلګې په ډول مایکولازما نمونیا دښوونځي څخه مخکې مرحله کې عمومیت لري خو د بله طرفه ویروسي نمونیا په شېدو خوړونکو کوچنیانو کې ډېره لیدل کېږي، نمونیا په هغو کوچنیانو کې چې په خوارځواکۍ باندې اخته وي وقوعات یې زیات دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نمونیا طبقه بندي :

د نمونیا په دوه ډوله طبقه بندي کېږي.

1) اناتومیکه طبقه بندي.

- برانکونمونیا.

په دې ډول نمونیا کې د برانکیولونو ګرد چاپېره د سږو یو شیندل شوې التهاب موجود وي چې د سږو کانسولیډیشن رامنځ ته کوي.

- لوبر نمونیا.

په دې ډول نمونیا کې د سږو یو لوب یا ډېر لوبونه مصاب وي.

- نموناېتېس.

په دې کې د سږو patchy التهاب موجود وي خو شاید چې کانسولیډیشن ور سره وي او یا نه.

- بین الخلالي نمونیا.

دا د بین الخلالي انساجود التهاب څخه منځ ته راځي. بین الخلالي انساج د اسناحو د دیوال نه ، الویولر سک، الویولرډکت او د برانکیولونو څخه جوړ دي.

2) اتیولوجیکه طبقه بندي.

د نمونیا په دا ډول سببي طبقه بندی کې د نمونیا لاندې قسمونه شامل دي.

- باکتریایي نمونیا.
- ویروسي نمونیا.
- اسپایریشن نمونیا.
- هایپوستېټیک نمونیا.
- فنګسي نمونیا.
- پروتوزوایي نمونیا.
- لوفلرز نمونیا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- التهابي نمونیا.
- هغه ډول نمونیا چې د زهرجن موادو له امله منځ ته راغلي وي.

د نمونیا د خطر فکتورونه:

- د زیږون کم وزن.
- سوءِ تغذي.
- د ویټامین A فقدان.
- د مور د شېدو کموالی.
- د مور سګرټ څښنه.
- د کورنۍ د غړو د شمېر زیاتوالی.
- د برانشیټ کورنۍ تاریخچه.
- د هوا کثیف کېدل.
- د چاپېریال ککړتیا.

د نمونیا کلینیکي تظاهرات :

- لوړه درجه تبه
- چټک تنفس.
- ټوخی.
- سالنډي (SOB) یا ستونزمن تنفس.
- د سینې درد.
- په کوچنیو شېدو خوړونکو ماشومانو کې سیانوزس، لیترجي،
- په شدید کیسونو کې د سینې ننکته تلل (انډرو ینګ).

د نمونیا د پورته اعراضو او علایموسره سره د نمونیا کلینیکي منظره د نمونیا په مختلف ډولونو کې فرق کوي یعنې کلینیکي منظره یې په ویروسي نمونیا ، باکتریایي نمونیا او فنګسي نمونیا کې سره توپیرلري ، د بیلګې په ډول هغه نمونیا چې د Legionella په واسطه منځ ته راغلي وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

m,, ik9jkkj شاید چې ناروغ په کې د ګېډې درد، اسهالات او کونفیوژن ولري همدارنګه په Streptoccoccus Pneumoniae کې ناروغ زنګ وهلي رنګین (Currant jelly) بلغم لري. په مایکوپلازما نمونیا کې د غرې په لمفاوي عقداتو کې پړسوب او د مفاصلو درد یا د منځني غوږ انتان د لیدو وړ وي، په ویروسي نمونیا کې د ناروغ په سینه کې ویزینګ موجود وي.

پلټنې یا Investigations

1. د وینې د سپین کورویاتو اندازه:
Leukocytosis 15000-4000/mm^3 (په دغه اندازه زیاتوالی زیاتره په نوموکوکل نمونیا کې لیدل کیږي).
د وینې د سپین حجراتو اندازه د 5000/mm^3 څخه کم وي چې ښه انزار نه لري.

2. د سینې اکسری (Chest X-ray) :
د نمونیا په ناروغانو کې په اکسري کې لاندې تغیرات لیدل کیږي.
پراخه او منتشر کانسولیدیشن.
امکان لری چې پلیورل افیوژن موجود وی او یا نه.
په نوموکوکل نمونیا کې په اکسری کې لوبرنمونیا د زیږ یا د ګراس کانسولیدیشن سره لیدل کیږي.
په ستریپتوکوکل نمونیا کې اکثراً منتشر برانکونمونیا د غټ پلیورل ایفیوژن لیدل کیږي.
په ستیپایلوکوکل نمونیا کې شاید چې په لومړۍ قدم کې په اکسری کې غیرخاص برانکونمونیا ولیدل شی چې بیا په چټک ډول سره په لوبرنمونیا تہ اوړي.
په H. influenza نمونیا کې شاید چې په اکسری کې لوبرنمونیا سره د کوچنیو هوایي لارو د پراخ تخریب سره و لیدل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د Streptococcal نمونیا په صورت باید چې ASO(anti-streptolysin O) ټایټر اجراشي.

د توبرکولین ټیسټ باید هم اجراشي.

د نمونیا یا د سینه بغل اختلاطات:

- د منځنۍ غوږ التهاپ، سینوزایتس او Bronchiectasis.
- پریکاردایتس، اندوکاردایتس، شاک. د زړه احتقاني عدم کفایه.
- توکسیک او میتابولیک اسیدوزس، هیمولایتیک انیمی او اختلاجات.

د نمونیا تداوی:

د نمونیا د تداوئ لپاره اړینه دا ده چې یو ډاکټر د نمونیا په ټولو ډولونو او اسبابو باندې وپوهیږي او یو ډول یې له بل ډول څخه جلا کړي، ځکه چې د نمونیا تداوي د سبب سره ارتباط لری او باید چې سببي تداوی یې اجرا شی، خو بیا هم به یې تداوي په عمومي ډول سره ذکر کړو

دنمونیا د تداوئ تدابیر په دوه ډوله دي

1. کومکي تدابیر.
2. خاص تدابیر.

کومکی تدابیر:

a) ناروغ ته ارام ورکول او یا یې بستر کول.

د نمونیا ټول شدید او وخیم ناروغان باید په روغتون کې بستر شي او عادي واقعات یې د امکان په صورت کې په شخصي کتنځایونو او صحي کلینیکونو کې تداوي شي او هغه ناروغان چې کورنۍ یې د نمونیا له امله د مړینې تاریخچه ولری باید چې په روغتون کې بستر شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نمونیا د ناروغانو د بسترکېدو ځینې خاص استطبابات په لاندې ډول دي

- سیانوزس یا شین والی.
- د شعور مختل کېدل.
- دیهایدریشن.
- شدید تنفسی ډیسترېس.
- ناروغ به کورنۍ تداوي سره شفایاب شوی نه وي.
- د سږو د یو لوب څخه زیات لوبونه دخیل وي.
- ناروغ استفراقات ولری او هم کمزوری څنباک ولری.
- د کوچنۍ عمر د ۲ میاشتو څخه کم وی.
- د نموینا د اختلاطاتو موجودیت.

b) تغذیه: د نمونیا ناروغان باید په درست ډول سره تغذیه شي څکه چې ښه انرژی د ښې تغذیی څخه لاس ته راځی اوپه ټولو انتاني واقعاتو کې ناروغان ښه تغذیه شي کیدای شی چې ناروغان ژر شفایاب شي.

c) د نمونیا په شدیدو او وخیمو واقعاتوکې(لکه په تنفسي بې کفایتي،سیانوزس، د تنفسي ریټ زیاتوالې ، د دوه میاشتوڅخه کم عمره ماشوم 70/min< ، ددوه میاشتو څخه تر 12 میاشتوڅخه کم عمره ماشوم 60/min< او د یو کال څخه پورته عمر ماشوم کې 50/min< په اندازه تنفسي ریټ وي) د سیانوزس ، ناارامئ او تخریشیت په صورت کې باید ناروغ ته 2-4 L/min په اندازه اکسیجن تطبیق شي.

d) ناروغ ته د تبې د دضد درمل د حرارت د ښکته کولو په خاطر ورکړئ که چیرته د ناروغ د تودوخي حرارت د $103^{0}F$ څخه پورته وی نو په دغه صورت کې ناروغ لوڅ کړئ او یوه یخه ټوټه ورته په څرباندې واچوئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

e) د Tachypnea له امله د insensible water loss په خاطر ناروغ ته کافي مايعات ورکړئ.

f) د رغيدو په جريان کې ناروغ ته فزيوتراپي او تنفسي تمرين ورکړئ.

g) هغه ډول توخي څخه چې تقشع ورسره موجوده وي بايد جلوګيري ونشي مګراوچ توخي چې په ويروسي نمونيا کې عموميت لري بايد د کودين (په ۲۴ ساعتونو کې د بدن په هر کيلوګرام وزن 2 mg) او يا د methadin (0.2mg/kg په ۲۴ ساعتونو کې) په واسطه ارامېږي

،دنمونيا د تداوی لپاره خاص تدابير:

په نمونيا يا سينه بغل کې د انتي بيوتيکو استعمال:

که څه هم د نمونيا د مړينې شمير زيات دی مګربيا هم بايد يادونه وشی چې د سږو يو زيات شمير انتانات په خپله ښه کيږي ،په نمونيا کې انتي بيوتيک د 10-7 ورځو لپاره د سببي عامل له مخې ورکول کيږي او په Staphylococcal pneumonia کې د 3-2 اونيو پورې انتي بيوتيک ورکول کيږي

۱) Pneumococcus:

First generation cephalosporins Benzyl penicillin

۲) Streptococcus:

Erythromycin ، Benzyl penicillin

۳) Staphylococcus.

First generation cephalosporins,Cloxacillin.

۴) H-influenzae : Second & third generation cephalosporins,Chloromphencol

۵) Mycoplasma : Erythromycin,Clarithromycin.

۶) E-coli : Aminoglycosides(gentamyci,Amikacin)

۷) Tuberculosis : د توبرکلوز ضد درمل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دوه میاشتو څخه ښکته عمر ماشومانو کې د نمونیا تداوي:

: First line

Ampicillin (100-200mg/kg/day+gentamycin 5-7.5mg/kg/day

: Second line

که چیرته ماشوم وخیم حالت ولري او یا په ۴۸ ساعتونو په موده کې تداوي دپورته ذکرشوو انتي بیوتیکو سره ځواب ورنکړي نو په دې حالت کې generation cephalosporin (Ceftriaxone 50-75mg/kg/day Cefotaxime یا Ampicillin (100-200mg/kg/day+ 3rd 100mg/kg/day په اندازه د ټیسټ دوز په اجراکولو سره د ورید له په قراره سره تطبیقیږي.

د ۲ میاشتو څخه تر ۵ کالو عمر ماشومانو تداوي:

Ampicillin : First line په پورتني دوز سره.

. Cefotaxime یا Ceftriaxone : Second line

د ۵ کالو څخه پورته عمر ماشومان:

Macrolids (Erythrocin 50mg/kg/day, : First line Clarithromycin 15mg/kg/day, Azithromycin 10mg/kg 1st day than 5mg/kg/day.

Ceftriaxone or cefotaxime : Second line

نوټ.: دوهم او دریم لاین انتي بیوتیکونه باید د مشرانو ډاکترصاحبانو او یا د اطفالو متحصیصونو په مشورې سره شروع شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

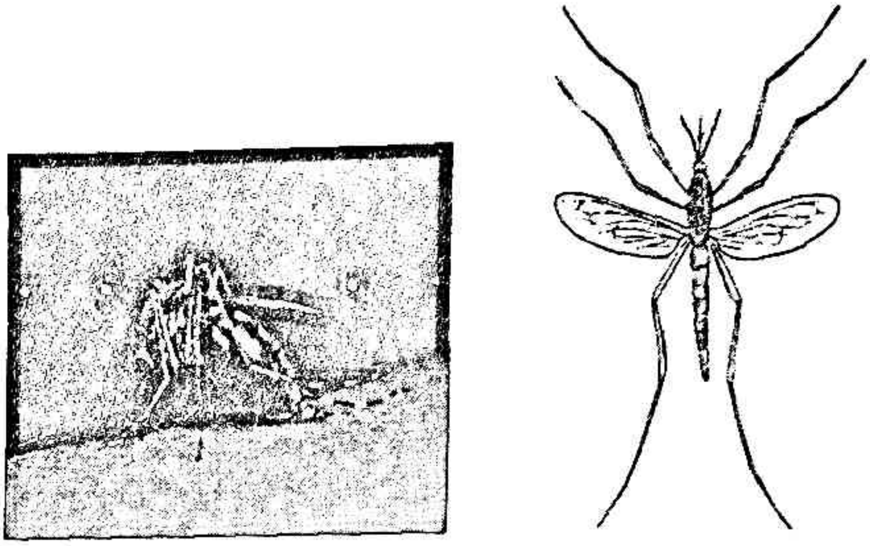

(a) Female mosquito (b) Anopheles

Copyright © 2004 Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings

(4)
ملاریا
(Malaria)

ملاریا د بشر په تاریخ کی یوه خطرناکه پروتوزوائي ناروغي ده چې د فلازموديم په واسطه رامنځته کېږي او د ښځينه انافيل مياشې په واسطه له یو شخص څخه بل شخص ته انتقالېږي.

د ملاریا ناروغۍ نوم له خرابې هوا څخه اخیستل شوي دی چې داړیکو شتون ته اشاره کوه چې د ناروغۍ او دهوا ترمنځ موجوده وی د اټکلونو په اساس لا اوس هم هر کال دا ناروغی په کال کی تر اتولکو زیات د پنځوکلنو څخه کم عمره ماشومان وژني او کابو د دری میلیارد وګړو ژوند ګواښوی ، ملاریا په انسانانو کې د هغو غوره پرازیتي ناروغیو له ډلې څخه شمیرل کېږي چې هر کال یو سلو دری بيلا بيلو هېوادونو کې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ځخه تر دري بیلیونو خلک پرې اخته دي او ۴۰ فیصده د نړۍ خلک د ملاریا د خطرسره مواجه دي

ملاریا د نړۍ په تودو سیمو (Tropical region) او په نیمه تودو سیمو کې د morbidity (رنځ) یو حاد یا مزمن انتاني سبب دی، دغه ناروغي د پلازموديم پرازيت د څلورو ډولونو په واسطه منځ ته راځي او د طحال په غټوالي، کم خوني او د بیا پیښیدونکې لوړې درجې تبې سره مشخص کیږي.

د ملاریا پرازیت ډولونه:

3) Plasmodium falciparum
4) Plasmodium Vivax
5) Plasmodium Malaria
6) Plasmodium Ovale

د ملاریا د پرازیت د تفریح دوره :

پلازموديم فلسيپارم (۹-۱۴ ورځې)
پلازموديم وای واکس (۱۲-۱۷ ورځې)
پلازموديم اووال (۱۲-۱۸ ورځې)
پلازموديم ملاريا (۱۸-۴۰)

انتقال او اپیدیمولوژي:

د ملاریا انتقال په عمده ډول سره داب او هوا تراغیزی لاندی دی

ملاریا ناروغی د مونث انافیل ماشی د چیچلو په واسطه انتقال او انتشار کوی او کله کله د وینی تبدیلید و د پلاسنتا له لاری او د ملوثو ستنو په واسطه هم انتقالیدای شی.

ولاړې اوبه او ګرم اقلیم د ملاریا د پرازیت د خپرید و لپاره یو ډېر ښه محیط دی

د نړۍ څلوېښت سلنه خلک د ملاریا د خطر لاندې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاریا په جنوبي اسیا او همدارنګه په هندوستان کی مورټیلیټي او د موربیډیټي یو مهم سبب دی، چې هر کال یې تقریباً ۲ میلیون پېښې ریپورټ کیږي چې په دې کې تقریباً هر کال ۱۰۰۰ مړینې منځ ته راځي.

د ملاریا د واقعاتو تعریف:

1. غیر اختلاطي مشکوکه ملاریا:

د ملاریا په دغه ډول کې ناروغ تبه لري (حرارت په تخرګ کې 37.5 او یا د ده څخه لوړه وي)

- همدارنګه ناروغ ټوخی لري چې تنفس یې هم ورسره سریع وي.
- جلدي رش.
- جاري پوزه (Runny Nose).
- د تانسلونو التهاب.
- د غوږ افرازات.

د خطر علایم:

- د شېدې څښلو عدم توانایي
- د بل د مرستې څخه پرته کیناستل.
- کوما.
- د غاړې شخوالی
- وینه لرونکي اسهالات.

غیراختلاطي تاید شوې فالسیپارم ملاریا:

تبه لرونکي ناروغ (چې د تخرګ لاندې د تودوخې درجه یې ۳۷.۵ درجې او یا تر دې لوړ وي) او یا په تیرو ۲۴ ساعتونو کې د تبې تاریخچه په اوسنی ناروغی کې ولري او د مایکروسکوپ یا چټک تشخیصه ټیسټ په واسطه یې پلازموډیم فالسیپارم تائید شي او د شدید ملاریا اعراض او علایم ونلري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ملاریا پتوفزیولوجي:

- د ملاریا اعراض هغه وخت ښکاره کیږي چې کله د وینې سره کرویات ریچر وکړي.
- کله چې ایریتروسایټ ریچر وکړي او میروزوییټ دوران ته ولویږي په دغه وخت کې تبه د ملاریا فوق العاده اعرض وي چې نومړې تبه د tumor necrosis factor او یا د نورو سایتوکین له امله وي ، همدارنګه د تبې په څواب کې محیطي وازوډایلیشن منځ ته راځي او د وازواکتیب موادو له امله وي چې د ملاریا د بارازیت په واسطه جوړیږي.
- هایپوګلایسیمیا په ملاریا کې د ګلایکوجین ذخیرو د کمبوت په اساس منځ ته راځي.
- همدارنګه د وینو د سروکورویاتو د پارچه کېدو له امله کم خوني منځ ته راځي.
- امکان لري چې په کتلوي ډول د هیمولایزس له امله هایپرکالیمیا ، هایپربیلیروبینیمیا ، هیموګلوبینیمیا او هیموګلوبین یوریا تظاهر وکړي.

کلینیکي تظاهرات :

غیراختلاطي ملاریا :

- تبه یا د محیطي پرازیتمیا موجودیت.
- لړزه.
- خوله.
- عضلي دردونه.
- مفاصلو دردونه.
- د ګېډې درد.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نس ناسته.
- د زړه بدوالی.
- کانګې.
- کم حوصله ګي.
- بې اشتهایي.

شدیده ملاریا:

- د حواص احتلال.
- کوما (Glasgow Coma Scale <10)
- اختلاجات (په ۲۴ ساعتونو کې د دوه حملو څخه زیات).
- ژور تنفس (Acedotic breathing).
- د فشار ټیټوالی (په کاهلانو کې سیستولیک فشار 70mmHg څخه کم او کوچنیانو کې 50mmHg څخه کم
- ژیړی سره د حیاتي ارګانونو د عدم کفایې د شواهدو سره.
- په ادرارو کې د هیموګلوبین موجودیت (Haemoglobinuria)
- غیرنارمل خون ریزی
- ریوي اذیما.

په کاهلانو کې د ملاریا کلینیکي منظره:

د ملاریا ناروغي پیل په بې اشتهایي، سردردي، او تبې سره شروع کېږي. او حملات یې په دریو کلینیکي مرحلو ویشل کیږي.

1. Cold Stage: په دې مرحله کې ناروغ د یخوالي احساس کوي او ټول وجود یې ریږدیږي او هم غاښونه کړپوي، بې ځایه خبرې کوي او ځان به کمپل کې تاووي دا مرحله د ۳۰ دقیقو څخه تر یوه ساعته پورې دوام کوي په دې مرحله کې د تودوخي درجه تر 37 سانتي ګرید پورې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. **Hot Stage** : په دې مرحله کې لړزه له منځه ځي او ناروغ د ګرمۍ احساس کوي، او کمپل له ځانه لري کوي.
3. **Sweating Stage** : په دې مرحله کې په ناروغ زياتی خولې راځي د تودوخي درجه په تيزۍ سره لوييږي او ناروغ د ارام والي احساس کوی.

Plasmodium Vivax and Ovale Infection

د ناروغۍ حمله ۴۸ ساعته وروسته تکراريږي، توري او کبد په تدريجي ډول سره لوييږي او که په وخت سره تداوي نه شي کيدای شي حساس وګرځي.

Plasmodium Malariae Infection

د ملاريا په دې ډول ناروغۍ کې اعراض په خفيفه ډول رامنځ ته کيږي او د ناروغۍ په هرو دريو ورځو کې تکراريږي او هڅه کوی چې په ځنډنۍ ډول سير وکړی.

Plasmodium Falciparum Infection

دا د ملاريا يو اختلاط او خطرناک ډول دی چې پيل يې په ناڅاپي ډول سره کيږي، د ناارامۍ، سردردي، خواګرځۍ، تبوخي او نس ناستی سره پيل کيږي.

د تبې منظره يې وصفي نه وي يعنې يخه ګرمه او د خولې کولو مرحله په کې نه ليدل کيږي.

Organ Damage : د منتو **RBC** په سطح کوبه ډوله تبارزات(**Knob-like surface projection**) رامنځ ته کيږي چې د وينې د اوعيو سره د دې **RBC** نښليدل اسانوی چې په پايله کې **Vascular occlusion** رامنځ ته کوی چې دا بيا د پښتورګو، کبد، دماغو **Organ damage** رامنځ ته کړي همدا رنګه **Splemomegaly** امکان لري چې په وروستۍ مرحله رامنځ ته شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تشخیص:

د ملاریا د تشخیص لپاره کلینیکي تاریخچه او معاینات ډېر مهم دي. د ملاریا تشخیص په Giemsa-stained thick or thin blood film کې د ملاریا پرازیت په پیژندلو سره کېږي ، څرنګه چې پارازیتیمیا په حملوي ډول رامنځ ته کېږي نو MP کېدای شي په ځیني وختونو کې منفي او په ځینو نورو وختونو کې مثبت وي نو له همدې کبله وینه باید په هرو ۸ ساعتونو کې د دریو ورځو لپاره د تبې د لوړوالی په مابین او تر هغه وروسته معاینه شي همدارنګه نور اړین لابراتواري معاینات یې په لاندې ډول دي

- هایپوګلایسیمیا (<2.2mmol/d)
- هایپرلکتیمیا (> 5mmol/L)
- میتابولیک اسیدوزس(<15mmol/d)
- د ځیګر د انزایمونو لوړوالی.
- د عضلاتو د انزایمونو لوړوالی.
- WBC د 12000/µ L څخه لوړ.
- شدیده کم خوني(PCV <15%).
- دموبه صفحات(Platelate) 50000 څخه ښکته وي.

د ملاریا تفریقي تشخیص؛

- Meningitis (د منینجیت التهاب)
- Appendicitis (اپندیکس التهاب)
- Gastroenteritis (د معدی او کولمو التهاب)
- Hepatitis
- Tuberculosis
- .Septicemia
- Dengue Fever

(c) ketabton.com: The Digital Library

- Kalazar
- د ځیګر امیبي ابسې.
- Sepsis
- بولي انتانات.
- د محرقې تبه
- انتاني هیپاتایتس.

د ملاریا اختلاطات:

اکثره وخت د ملاریا اختطلاطات د پلازموديم فلسیپارم له امله وی، د پلازموديم فلسیپارم تشخیص یوه طبی ایمرجنسی ده چی باید همیش په دقیق ډول سره یی تشخیص وضع شی او په بشپړډول سره تداوی شی، د ملاریا خاص اختطلاطات په لاندې ډول دي.

دماغي ملاریا (Cerabral Malaria):

- دماغي ملاریا (Cerabral Malaria): دماغي ملاریا د ملاریا ناروغی د ټولو اختطلاطاتو په پرتله یو خطرناک اختطلاط دی چې په شدید سردرد،د شعور د کچی کموالی، اختلاج، کوما او یا نورو نیورولوجیک تغیراتو سره پیژندل کېږی، CSF فشار په کې لوړ وی مګر معاینه اکثره وخت نارمل وی ، دماغی ملاریا که چې په وخت سره یې تداوي ونه شي د مورتیبیلیتی ریټ یې لوړ دی او پاتی نیورولوجیک نیمګړتیاوې په خاص ډول هغه وخت منځ ته راځی چې کله ورسره هایپوګلایسیما ملګری وی ، کوما دشدیدي فلسیپارم ملاریا یوه ځانګړې او منحوسه کلینیکي لوحه ده چې له درملنې سره سره به لویانو کې ۲۰ فیصده او په کوچنیانو کې ۱۵ فیصده مړینه رامنځ ته کوي د ناروشغ د خواصو تغیر (Delirium او په لږه اندازه د شعوراختلال ته هم باید جدي دماغي ملاریا کېدای شي په ناځاپه یا په ورو ډول له اختلاج سره پیل شي او د دوه اړخیزي انسفالوپتي په شان ځرګندتیاوي ولري پاملرنه وشي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه وخت چې بشپړ د ملاریا ضد درمل او حساس وقایوی تدابیر ونیول شي انذار یې ښه دی.

- بلیک واټرفیور(hemoglobinuria): په کتلوی ډول سره د هیمولایزس له امله هیموګلوبین یوریا منځ ته راځي چې د ادرارو رنګ ډارک یعنې تور معلومیږي او شاید د پښتورګوحاده عدم کفایه منځ ته راشي.
- د زړه احتقاني عدم کفایه،
- ډیهایډریشن.
- حاد تنفسی ډیسټریس سندروم.
- .ژیړی.
- شدیده وینه لږی(Anemia) .
- ډیسیمینټیډ انټراواسکولرکواګولیشن(DIC).
- هایپوګلایسیمیا .
- دوراني کولبس.
- ټروپیکل سپلینومیګالي سندروم.
- نیپروتیک سندروم.

درملنه

1. عمومي اهتمامات:
2. خاص تدابیر:

عمومي اهتمامات

- ناروغ ته باید د درد ضد درمل او د تبې ضد درمل ورکړل شي.
- د ډیهایډریشن په صورت کې ناروغ ته مایعات ورکړل شي.
- که چیرته اړتیا وه د انیمیا لپاره ټرانسفیوژن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاص تدابیر:

د درملو په واسطه درملنه:

کله چې د ملاريا تشخيص وضع شي نو بايد چې ناروغ ته سمدلاسه د ملاريا ضد درمل شروع شي. او که چيرته د ملاريا په درملنه کې معطل وشي نو کیدای چې د ملاريا په انذارو باندې اثر وغورځوي اوناروغ د ملاريا شديد ډول ته واوړي او د تداوی، په مقابل کې مثبت ځواب هره ورځ په ناروغ کې پارازيتيميا کمه وي.

:Palsmodium Vivax (1)

Chloroquine Phosphate

کلوروکين د ملاريا ضد درمل دي چې په ايروتوسايتيک پارازيټ باندې اثر کوي او يوازې په **Chloroquine Sensitive plasmodium** کې کلوروکين پاسپيټ انتخابي درمل دي ، دوز يې په هرکيلوگرام وزن دبدن ۱۰ ميلي گرام (10 mg/kg) ورکول کيږي په ازاد بازارونو کې په مختلفونومونو(Resochin) ياديږي چې 250mg chloroquine phosphate لري په داسې حال کې چې 150mg Chloroquine base دي او د کوچنيانولپاره يې شربتونه هم شته چې اندازه يې 50mg/5ml ده او که چيرته د 48-24 ساعتونو په دوران کې په چټک ډول سره د پارازيتونو اندازه ښکته رانغله او يا دځلورو ورځو په مابين کې ټيسټ منفي نه شو نو دا بيا chloroquine resistant malaria په گوته کوي. کلوروکين په لاندې ډول ورکول کيږي

10mg base/kg orally follow by 5mg base/kg at 6 hour,24 hours ، 48 hours.

يا لومړی ۴ تابليت.

شپږساعت وروسته ۲ تابليت.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د راتلونکو دوه ورځو لپاره ۱ تابلیت د ورځې دوه ځلې. چې یو کاهل شخص ته توټل ۱۰ تابلیت ورکول کیږي.

او یا 10mg base /kg on day, 10mg base/kg on day 2 and 5mg base/kg on day 3

(2) Plasmodium Falciparum Malaria یا Chloroquin resistant P. Vivax

a) Quinine sulphate

ډوز: 10mg/kgTID for 7 days جمع یو د لاندې درملو څخه.

Doxycycline: 4mg/kg د ورځې دوه ځلې د 7 ورځو لپاره. دا تو کالو څخه ښکته ماشومانو ته نه ورکول کیږي.

Tetracycline: 25mg/kg/day QID د 7 ورځو لپاره، دا هم د اتو کالو څخه ښکته ماشومانو ته نه ورکول کیږي.

Clindamycin: 20mg/kg/day TID د 7 ورځو لپاره.

Fansidar: Pyramithamine 1mg/kg once

b) Arthemeter: 3.2mg/kg/day for one day follow by 1.6mg/kg for 5-6 days.

(3) د شدیدې او اختلاطي ملاریا تداوي:

Quinine DHC: 20mg/kg (loading dose) باید په 10ml/kg 5% مایع کې رقیق شي یا په 10% D/W IV کې او بیا د 4 ساعتونو په دوران کې ورکړل شي، تعقیب یې وروسته د 8 ساعتو د loading dose څخه 10mg in 10ml/kg 5% or D/W په دوران د 4 ساعتونو سره وشي ترهغه پورې چې ناروغ د خولې د لارې د کونین توانایي پیدا کړي (10mg/kg TID) او د تداوی 7 ورځې پوره کړي، که چیرته په ناروغ کې کوما د 48 ساعتو څخه زیات دوام وکړي نو بیا د کونین دوز 7mg/kg/day ته راټیټ کړي. جمع

(c) ketabton.com: The Digital Library

Arthemeter: IM 3.2 mg /kg تعقیب بې په 1.6mg/kg هره ورځ د 6 ورځو لپاره د شدیه اود سرزوري کیسونو کې باید د مشرانو پروفیسرانو ډاکترصاحبانو سره مشوره وشي.

(4) په P.Vivax تثبیت شوو ناروغانو کې د ملاریا د بیا راګرځیدو ضد (Anti Relapse) تداوي.

Primaquin:

د وقایې او د یا د ملاریا د بیا راګرځیدو د مخ نیوي په خاطر اړینه ده چې ناروغ ته 0.25mg base/kg primaquin د ورځې یوځل د دوه اونیو لپاره د غذا سره ورکړل شي. ترځو hepatic hyponozoites له منځه یوسي او له راګرځیدو څخه یې مخنیوي وکړي

هغه ناروغان چې په G6PD deficiency باندې اخته وي باید primaquin ورته ورنه کړل شي، Primaquin یوازې هغه ناروغانو ته ورکړل شي چې P.Vivax په کژ تثبیت شوې وي.

- مخکې د primaquin د توصیه کېدو څخه باید د G6PD deficiency خفیف، شدید او متوسط وضیعت مشخص شي.
- تر هغه پورې چې د G6PD deficiency د وضیعت مراحل ممکن نه وي د طبي پرسونل د نظارت لاندې د خون ریزۍ دکشف په خاطر ناروغ ته 0.75mg base/kg primaquin په هفته کې یو ځل د 8 اونیو لپاره ورکړل شي.
- د خون ریزۍ یا د وینې بهېدنې په ټولو واقعیاتو کې باید primaquin په عاجل سره قطع شي او د اضافي معایناتو لپاره ناروغ ته رجعت ورکړل شي.
- هغه مېندې چې حا مله وي او یا خپلو کوچنیانو ته شېدې ورکوي باید Primaquin ورته توصیه نه شي.
- که primaquin په خالي ګېده توصیه شي د ګېډې د ناراحتۍ سبب کیږي نو اړینه ده چې له غذا سره یوځای توصیه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(5)
برانشیولایتیس
(Bronchiolitis)

برانشیولایتیس په کوچنیانوکې دښکتنیوتنفسي هوايي لارو یو شدید او حاد انتان دی چې زیاتره هغه ماشومان پرې اخته کیږي چې عمرونه یې د یو څخه تر شپږو میاشتو پورې وي(خو په هر حال د دغه عمر څخه پورته کوچنیان هم پرې اخته کېدای شي
او یا برانشیولایتیس د شیدو خوړونکو ماشومانو دبرانشیولونویوه التهابي ناروغي ده چې د التهابي بندښت له کبله په کې تنفسي عسرت منځ ته راځي.

وقوعات:

دا ناروغي په ماشومانو کې یوه ډېره معمول ناروغي ده چې د کوچنیو تنفسي لارو له امله تقریبا 6-7% په هغوماشومانو کې منځ ته راځي چې عمرونه یې 2 کالو څخه کم وي خو زیاتره وقوعات یې په 6 میاشتني عمرکې منځ ته راځي.
د ښځوپه نسبت دا ناروغي په سړو کې ډېره منځ ته راځي. چې زیاتره وقوعات یې په ژمي او سپرلي کې منځ ته راځي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسباب:

1. د نورو سببو نو په نسبت یې **Respiratory syncytial virus (RSV)** یو ډیر عام سببي عامل دی.
2. **Para-influenza virus**
3. **Adenovirus**

پتوجنیزیس :

د برانشیولونو ویروسي حمله التهاب رامنځ ته کوي او دمیوکس، حجروي **debris** او پړسوب د یو ځای کېدو له امله د برانشیولونود انسداد لامل ګرځي او په ځینو ناروغانو کې **spasm** هم پیدا کوي چې په نتیجه کې تنفسي مقاومت زیات او د هوا جریان کمیږي.

د برانشیولایتس د خطرفکتورونه :

- د وخت څخه مخکې زیږیدنه.
- کم وزنه ماشومان ځکه چې په دې ماشومانو کې معافیتي سیستم یې پوره بشپړشوې نه وي او د بلې خوا مورنۍ انتي بادي یې موجوده نه وي.
- د سږو مزمنې ناروغي.
- د مور د سګرټو څښل .
- د زړه ولادي ناروغي.

کلینیکي تظاهرات :

- د پورتني تنفسي سیستم د انتان موجودیت . چې زیاتره کورنۍ تاریخچه لري.
- په ناروغ کې تنفس سریع وي چې په نتیجه کې یې تنفسي عسرت منځ ته راځي.
- زیاتره ناروغان په کې خفیف اعراض لري او د درې څخه تر اوو ورځو په موده ریکور کیږي او هغه ناروغان چې شدیدحالت ولري شاید چې په کې د ښکتنیو **intercostals spaces** ریترکشن موجود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ناروغ خفیف پوزه بهیدنه لري.
- ناروغ په شېدو څښېلو ستونزه لري او استفراق کوي بې او هم ورسره ناارامه وي.
- په شدید انتان کې ناروغ ډیسپنیک وي او شاید چې سیانوزه ډوله ښکاره شي.
- ناروغ کې متوسطه تبه موجوده وي.
- فاین کریپیټیشن او رانکای په کې د اورید قابل وي.
- په شدیدو واقیعاتو کې امکان لري چې تنفسي اواز د اوریدو قابل نه وي او یا کمزوري وي.

تشخیصي پلټنې :

1. د سینې اکسرې (Chest-X-ray): د سینې په اکسرې کې په سږو کې هایپراینفلیشن لیدل کیږي چې lucency بې هم زیاته وي او هم بې قدامي خلفي قطر زیات وي.
2. اکسرا WBC په کې نارمل وي.
3. د naso-pharyngeal افرازاتو څخه باید وایرل کلچر اجرا شي.
4. وایرل انتي بادي ټایټر.

اختلاطات :

1. تنفسي عدم کفایه.
2. دیهایدریشن.
3. تنفسي اسیدوزس.
4. د زړه عدم کفایه.
5. نوموتوراکس.
6. نمونیا.

تفریقي تشخیص :

1. د زړه احتقاني عدم کفایه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

2. نفس تنګي.
3. برانکونمونيا .
4. پرټيوزس.
5. په تنفسي لارو کې د اجنبي اجسامو داخليدل.
6. سيستيک فايبروزس.

تداوي :

د ناروغۍ کورس او انذار :

په عمومي ډول سره برانشيولايتس يوه خپله ښه کېدونکې ناروغي ده ، اعراض يې د 7-3 ورځو په موده کميږي ، په شديدو ناروغانو کې د تنفسي عدم کفايې له امله په يو فيصد ناروغانو کې مړينه منځ ته راځي.

عمومي اهتمامات:

1. هغه ماشومان چې په برانشيولايتس اخته وي بايد چې د والدينو له خوا يې بشپړ مراقبت او ساتنه وشي.
2. نوموړې ناروغان بايد په کور کې د نورو ناروغانو څخه لرې وساتل شي او هم يې حفظ الصحه په نظر کې ونيول شي.
3. که چيرته په ناروغ کې په ناڅاپي ډول سره تنفسي ستونزې وليدل شي نو بايد چې ژر تر ژره صحي کلينيک يا روغتون ته ولېږدول شي.
4. ناروغان بايد د خاورو دوړو څخه لرې وساتل شي.
5. ناروغ ته بايد کافي او مناسب خواړه ورکړل شي.
6. همدارنګه ماشوم بايد توند بويو څخه وساتل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فارمکالوژیکه درملنه (Pharmacotherapy)

1. هغه کوچنیان چې شدیده ناروغي ولري یعنې تنفسي عسرت ولري باید چې په روغتون کې داخل شي او زیاتره وخت یې تداوي عرضي وي.
2. زیاتره وخت د برانشیولایتس تداوی عرضي وی، هغه کوچنیان چې په متوسط ډول سره ناروغي ولري په کور کې په مرطوبه هوا کې ساتل کیږي. او که چیرته تنفسي ناروغي یې زیاته شي او یا ورته په شپږو ځنبلو کې ستونزه پیدا شي نو په دغه صورت کې ماشوم باید روغتون ته انتقال شي.
3. اوکسیجن (Oxygen) د هایپوکسیا لپاره.
4. ناروغ ته باید °30-40 زاویه په اندازه وضیعت ورکړل شي.
5. د ډیهایدریشن لپاره وریدي مایعات یا د خولې له لارې.
6. د الکترولایتونو عدم توازن او تنفسي اسیدوزس باید سم کړای شي.
7. په شدید برانشیولایتس کې چې Respiratory Synctial virus د ناروغي عامل وي Ribavirin چې یو انتي وایرل اجینټ دی شاید چې استعمال شي (خو په اختلافي ډول سره).
8. په برانشیولایتس کې د خوب راوړنکو درملو د استعمال څخه باید ډډه وشي.
9. په شدیدو واقیعاتو کې که چیرته د باکتریایي انتان د مداخلې شک موجود وي انتي بیوتیک ورکول کیږي.
10. Bronchodilators او کورتیکوستیروایډ استعمال کوم خاص رول نه لري خو بیا هم د اعراضو به کموالي کې مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

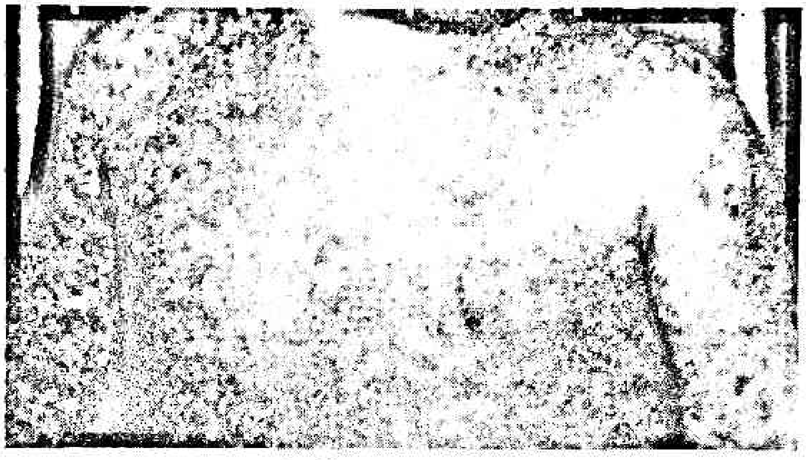

(6)

شری / سرخکان

(Rubeolla) Measles

شری یوه حاده وخیمه ساري ویروسي ناروغي ده چې د ویروس په واسطه منځ ته راځي او د تبې، پورتني تنفسي لارې التهاب، maculopapuler جلدي اندفعات او Kopliks spot په موجودیت سره پیژندل کیږي، د شری ویروس د RNA د ویروسونو له جملې څخه دی چې د Paramyxoviridase د کورنۍ سره اړیکې لري.

:Epidmiology

انسان د شری کوربه دی شری په ټوله نړۍ کې په اینډیمیک او اپیډیمیک ډول لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وقوعات يې په ژمي کې ډېر منځ ته راځي.
شرى د جلدي اندفاعاتو د ښکاره کېدو څخه ۴ ورځې مخکې او وروسته بيا تر ۵ ورځو پورې سرايت کولای شي.
هغه ماشومان چې عمرونه يې د ۳ کالو څخه کم وي او په درست ډول سره تغذيه شوي نه وي وقوعات يې په کې ډېر لېدل کېږي.

د شرى د انتقال لاره:

شرى د انفي بلعومي افرازاتو(naso-pharyngeal secretions) په واسطه د هواد لارې د پورتني تنفسي سيستم څخه روغ ماشوم ته سرايت کولای شي.

پتوجينيزس:

کله چې د شرى ويروس پورتني تنفسي لارې مخاطي غشا ته سرايت وکړي، په همدغه مخاطي غشا کې او په لمفاوي عقداتوکې تکثر کوي او په دوهمه او دريمه ورځ ابتدايي وايريميا منځ ته راوړي او د دغه ځای څخه ويروس لمفاوي انساجو ته سرايت کوي او د ناروغۍ په ۵ يا ۷ ورځ شديده ثانوي وايريميا منځ ته راوړي او ناروغي په ټول بدن کې خپرېږي.

کلينيکي تظاهرات:

د شرى د ناروغي د تفريح دوره د ۱۰–۱۲ ورځو پورې ده او د دغه دورې د تيريدو څخه وروسته درې مرحلې ليدل کيږي يا د شرى په ناروغۍ کې درې کلينيکي مرحلې لېدل کيږي.

۱) Prodromal Stage:

دغه مرحله د ۳- ۵ ورځو پورې دوام کوي دا مرحله په لوړې درجې تبې، کمزوتيا چې ورسره ټوخی هم ملګرى وي، منضموالتهاب (Conjunctivitis) ريزش، د جفن التهاب او kopliks spots چې د شرى ناروغي يو پتوګونامیک نښه ده پيژندل کيږي چې د جلدى اندفاعاتو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا کیدو څخه دوه ورځې د مخه پیدا کیږي، په دې مرحله کې توخی شدید دغیپا په شکل وی او د شپې پر مهال ډېر د نوټ کیدو وړ وي همدارنګه Kopliks spots د شری د ناروغی د پیژندو لپاره یوه ډېره ښه تشخیصي نښه ده او کیدای شي خلفي سرویکل lymphadenopathy ور سره هم یو ځای وي.

۲) د Exanthem مرحله یا د جلدي اندفاعاتو مرحله:

جلدی اندفاعات یا Maculopapular Rash د شری یوه وصفي نښه ګڼل کیږي او د ۳-۵ ورځو پورې دوام کوي نوموړې اندفاعات د د غوږونو د خلفي برخو،د غاړې جنبي برخه څخه شروع او په ۲۴ ساعتونو کې مخ، غاړه، د سینې پورتنۍ برخه او متانو ته انتشار کوي او په دوهم ۲۴ ساعتونو کې خیتې، شا، لاسونو او په دریمه ورځ پښو سرایت کوي چې په دې مرحله په جلد کې اذیمااو په مخ کې یو اندازه پړسوب لیدل کیږي. د کلینیک له نظره نوموړې اندفاعات ډېر ارزښت لري یعنې څومره چې د پوستکي پرمخ اندفاعات ګڼ وی د ناروغی شدت په ګوته کوي او که اندفاعات ګڼ نه وي نو کیدای شي ناروغی خفیف شکل ولري.

۳) د نفاهت او تفلس دوره:

کله چې جلدی اندفاعات له منځه ولاړ شي نوموړې مرحله منځ ته راځي او د جلد پرمخ تفلسات لیدل کیږي مګردا تفلسات د لاسونو او پښو په تلو کې نه لیدل کیږي او د تفلس د منځه تلو څخه وروسته صباغات یا Pigmentation منځ ته راځي.

همدارنګه امکان لري چې Posterior cervical lymphadenopathy او په لږه اندازه Spenomegaly هم ولیدل شي. او هم شاید چې د mesenteric lymphadenopathy له امله د ګېډې درد هم موجود وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیمورژیک شری او یا بلیک میزل د شري یو شدید ډول دی چې په دغه ډول شری کې جلدي اندفاعات په کې ډېر ګڼ وی ایکایموزس او د خولی او پوزې څخه وینه بهیدنه په کې هم لیدل کیږي او مخکې د دې څخه چې جلدي اندفاعات په کې تظاهر وکړي مړینه هم منځ ته راوړي.
ناروغ تبه او د پورتني تنفسي سیستم انتان مخکې د جلد د بخار د رامنځ ته کېدو څخه لري.

تشخیص:

- د شری تشخیص عموماً د کلینیکي اعراضو او علایمو په واسطه صورت نیسي او قطعي تشخیص يې د وایروس د کلچر په واسطه صورت نیسي.
- د WBC یا د وینې د سپین کرویاتو اندازه په کې کمه او ورسره لمفوسایتوزس موجود وي او په سیرالوجي معایناتو کې جلدي اندفاعات د ښکاره کېدو څخه ۳۰-۲۰ ورځې وروسته د Specific IgM سویه لوړه وي.
- د شری په ناروغي کې د IgM antimeasles antibldy اټکل کیږي چې د جلدي اندفاعاتو څخه درې ورځې وروسته او د یو میاشتې لپاره پاتې کیږي.
- شری باید د ماشومتوب د نورو exanthematous ناروغیو څخه تفریق شي.

تفریقي تشخیص:

1. Rosola infantum.
2. Kawasaki disease
3. توکسوپلازموزس.
4. انتاني مونونوکلیوزس.
5. Erythema infectious>

(c) ketabton.com: The Digital Library

6. مینینګوکوسیمیا.
7. سکارلیټ تبه.
8. روبیلا.

اختلاطات:

د شری اختلاطات په هغه کوچنیانو ډېر تظاهر کوي چې سوءِ تغذي او یا کم مافیته کوچنیان وی. د شری عام اختلاطات په لاندې ډول دی

1. د منځني غوږ التهاب
2. بکتریایي برانکونمونیا.
3. د حنجرې التهاب.
4. د تراهیا التهاب.
5. د قصباتو التهاب.
6. Giant cell نمونیا.
7. برایشوایکتایزس.
8. توبرکلوز.
9. مقاوم اسهال.
10. د اپنډیکس التهاب.
11. هیپاتایتس.
12. د اوریو ګانګرین.
13. اینسیپالایتس(1:1000 واقیعاتو کې).
14. تحت الحاد سکلیرزنګ پان اینسیپالایتس. دا یو مزمن اینسیپالایتس دی چې د مرکزي عصبی سیستم د شری د مقاوم ویروسي انتان له امله منځ ته راځي.
15. هیمورژیک شری: په fulminant شری کې شاید چې د هضمیي سیستم په مکوزا کې هیموراج منځ ته راشي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

16. ترومبوسایتوپینیا .
17. د شری خخه وروسته د معدې او کولمو التهاب.
18. اوپتیک عصب تخریب.
19. کورنیال السریشن.
20. کوجنکتیوایتس.
21. مایوکاردایتس.
22. د زړه عدم کفایه.

تداوي :

د شری لپاره کومه خاصه Anti-viral درملنه نشته او یوازې محافظوي او عرضي تداوي يې اجراکیږي خو بیا هم د تداوۍ په منظور یې لاندې ټکې په نظر کې نیول کیږي.

- ټول هغه کوچنیان چې په شری اخته وي او شدیده تبه ولری باید په روغتون کې په داسې اطاق کې بستر شي چې نور ناروغان ورسره نه وی او د نرسانو او ډاکترصاحبانو له خوا يې بشپړ ۲۴ ساعته مراقبت او ساتنه وشي.
- ناروغ ته باید نرمه غذا او مناسبه غذا ورکړل شي.
- که چیرته ناروغ د حنجرې په التهاب اخته وي په دغه صورت کې باید د کوټې رطوبت او د تودوخې درجې ته خاصه پاملرنه وشي.
- ټول د شری ناروغانو ته باید کافي استراحت توصیه شي.
- تبې لپاره د تبې ضد درمل توصیه شي.
- هغه ماشومان چې پوتوپوبیا ولري باید د قوې رڼا د معروضیدو څخه وساتل شي.
- د Otitis media او دنمونیا لپاره مناسب انتي بیوتیک ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د شری په ۹۰ فیصده ناروغانو کې هایپوریتینیمیا موجوده وي او د Vit A ذخایر کم او Xeropthalmia او د قرني تقرح منځ ته راځي نو له همدې باید چې د شری ټولو ناروغانو ته Vit A تطبیق شي چې په شری کې د Vit A تطبیق د ناروغانو په مورتیلیتي او موربیډیتي کې د کموالي سبب کیږي.
- د ویټامین A ډوز: هغه ماشومان چې عمرونه یې د ۲ میاشتو څخه تر ۱۲ میاشتو پورې وي 100000 unit او د یو کلنۍ څخه پورته عمر ته 200000 unite توصیه شي.

په شری کې د Vit A نقش:

- تقریباً د شری ۹۰ – ۷۲ فیصده ناروغان hypo-retinemia لري.
- که چیرته retinal concentration کم وي نو شری په ډیر خطرناک وي.
- دا په ثبوت رسیدلی ده چې په شری کې د Vit A ورکړه د ناروغانو مړینه راکموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(7)

شیجیلوزس

(Bacillary Dysentery) Shigellosis

شیجیلوزس یا باسیلری ډایزینټري عبارت د هغه اسهال څخه دی چې په غایطه موادو کې وینه،میکوس (بلغم) او pus cells موجود وي او یا داسې هم ویلای شو چې کله په اسهال ښکاره وینه موجوده وي دغې حالت ته ډایزینټري وایي

د Bacillary Dysentery اصطلاح هغه وخت کارول کله چې ډایزینټری دشجیلا په واسطه رامنځ ته شوې وي.

شجیلا یو غیر حرکت کوونکې ګرام منفي باسیل دی چې څلور خاص ډولونه لري.

1. Shigellae dysenteriae(group A)
2. Shigellae flexneri(group B)
3. Shigellae boydi (group C)
4. Shigellae sonnei (group D

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایپیدیمیولوجي:

شجیلوزس د ماشومانو یوه ډېره عامه ناروغي او په هغه ماشومانو کې ډېره منځ ته راځي چې عمرونه یې د ۱۰-۱ کالو په شاوخواکې وي او په دغه ګروپ ماشومانو کې یې زیاتره د انتقال لاره فیکواورال ده او نوموړې ناروغي په لومړی شپږمیاشتني عمر ماشومانو کې کمه منځ ته راځي. انسان د دې انتان کوربه دی.

ملوثه غذا اوبه د دې ناروغۍ د خپریدو مهمې منابعې دي.

د تفریح دوره یې ۷-۱ ورځې ده.

پتوجینیزس:

شجیلا یو حمله کوونکې پتوجین دی او د امعاوو سطحي ایپیتیل حجرات تخریبوی او التهاب ، پړسوب ، مایکرو ابسي او د وینې سره السریشن رامنځ ته کوي چې زیاتره د غټو کولمو د کولون برخه مصابوي.

کلینیکي تظاهرات:

- امکان لري چې پیل یې ناڅاپي وي.
- کوچنیان شاید چې د ګېډې درد ولري.
- د استفراقاتو او اسهال له امله په ناروغانو کې ډیهایدریشن لیدل کیږي.
- تبه د $104^0F(40^0C)$ په اندازه وي چې د ۳-۱ ورځو لپاره پاتې کیږي.
- د ګېډې په ښکتنۍ برخه کې منتشر د ګېډې سختوالې موجود وي.
- په اوبلن او میوکایید غایطه موادو کې وینه موجوده وي.
- په شجیلوزس کې اعراض د ۷-۳ ورځو لپاره پاتې کیږي.

تشخیص:

- د غایطه موادو په معاینه کې به لیوکوسایت (pus cells) او د وینې سرو کرویاتو حجرات به په کې لیدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د ويني په بشپړ اندازه کې به ليوکوسايتوزس ليدل کيږي.
- هغه کوچينان چې توکسيک ښکاري شايد چې د ويني کلچر په کې مثبت وي.
- دقيق تشخيص يې د غايطه موادو د کلچر په واسطه د شجيلا تشخيص دی.

اختلاطات:

- هيمولاتيک يوريميک سندروم.
- ميتاستاتيک انتانات.
- فيبرايل اختلاج.
- شاک.
- اسيدوزس.
- ريکتل پرولپس.

تفريقي تشخيص:

- د هغه اورګانيزمونو سره يې بايد تفريقي تشخيص وشي چې هغه د ډايزينټري لامل کيږي لکه Entero-invasive E.coli ، Entamoeba-histolytica ، Yersinia-enterocolitica.
- التهابي bowel ناروغي.

تداوي:

- ناروغ ته مايعات او هم ورسره الکترولايتونه ورکړل شي
- د O.R.S محلول بايد وکارول شي.
- انتي بيوتيک : منتخب انتي بيوتيک هغه وخت وضع کيږي چې د غايطه موادو کلچر اجرا شي.
- ټول انتي بيوتيکونه بايد د ۵ ورځو لپاره ورکړل شي.
- موثره انتي بيوتيک په کې Ampicillin ، Trimethoprim-Sulfamethoxazole ، nalidixic acid ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

Chloramphenicol، Ceftriaxone,Ciprofloxacin,Cefixime

او (Azithromycin(12mg /kg

د خولې له لارې د ورځې يو ځل چې تعقيبي ډوز يې 6mg/kg د ۴ ورځو لپاره.

مخنيوي:

- ميندې بايد وهڅول شي چې د اوږدې مودې لپاره خپلو کوچنيانو د سينې شېدې ورکړي.
- وروسته د رفع حاجت څخه په پشپړ ډول سره د لاسونو پريمينځل.
- د ډوډۍ څخه وروسته او مخکې د لاسونو وينځل.
- په پشپړ ډول سره د حفظ الصحی مراعت کول.
- د کور او د اړونده برخو د چاپيريال پاک ساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(8)

د نوو زیږیدلو ماشومانو ژیړی

Neonatal Jaundice

(Jaundice Neonatorum)

د نووو زیږیدلو ماشومانو ژیړی یا Neonatal hyperbilirubinemia یو داسې حالت دی چې په وینه کې د بیلروبین د غلظت د زیاتوالي له امله منځ ته راځي. او یا داسې هم ویلای شو چې ژیړی د پوستکې یا سکلیرا ژیړ رنګ ته ویل کیږي چې د بیلروبین د زیات تراکم او زیات تولید له کبله رامنځ ته کیږي.

زیړی (Jaundice) :

په نوو زیږیدلو ماشومانو کې جاینډس یا د پوستکې او د سترګو زیړوالی یو ډېر عام حالت دی چې په حقیقت کې ۶۰ فیصده ماشومان د ولادت په څو ورځوکې په زیړی باندې اخته کیږي او د ډېرو ناروغیو د موجودیت لپاره یوه ډېرې نښې جوړوی او هغه وخت منځ ته راځي کله چې په لوړ غلظت بیلروبین په وینه کې منځ ته راشي، بیلروبین یو زیړ رنګ یا پیګمنټ دی چې د وینې د سرو کرویاتو د پارچه کېدو په صورت کې منځ ته راځي، په نارمل ډول سره بیلروبین د ځګر له لارې د امعاوو لیومین ته خوشي کیږي، په هر حال په نوو زیږیدلو ماشومانو کې ځګر د پخیدو په حال کې وي او نه شي کولای چې په درست ډول د وینې څخه بیلروبین اخراج کړي او نوموړې بیلروبین په جلد، مخاطي غشا، دبدن معایعات او سترګوکې تراکم کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پوستکې او سترګې ژيړې معلومېږي چې همدغې ژېړوالي ته ژيړی وايي.

د ژيړی ډولونه.

ژيړی يا hyperbilirubinemia عموما په دوه ډوله ده.

۱) Indirect (Unconjugated) hyperbilirubinemia

۲) Direct (Conjugated) hyperbilirubinemia

غيرمستقيم بيلروبين به په خپله منشا کې پتالوجيک وی او يا به فزيالوجيک مګر مستقيم بيلروبين هميشه د پتالوجيک اسبابو له امله منځ ته راځي چې دواړه ډولونه يې ژيړی رامنځ ته کوي. د غير مستقيم بيلروبين نيورولوجيک غلظت شايد چې په نوو زيږېدلو ماشومانو کې Kernicterus رامنځ ته کړي چې د کوچنيانو د دايمي معيوبيت او يا د مړينې لامل ګرځي.

ژيړی د نووزيږيدلو ماشومانو د ناروغيو يوه برخه جوړوي، 60% په مودې ماشومانو کې او 80% په بې مودې ماشومانوکې کلينيکي ژيړی منځ ته راځي چې د بيلروبين اندازه يې د ژوند په لومړی اونۍ کې د 5 ملي ګرامو څخه پورته وي.

:Indirect (Unconjugated) hyperbilirubinemia

غير مستقيم هايپربيلروبينيميا:

ابتيولوجي:

غيرمستقيم هايپربيلروبينيميا شايد چې د بيلروبين د زيات توليد، (هيمولايزس) د وينې څخه د بيلروبين د نامکمل پاکيدو څخه او يا د ځګر په واسطه د بيلروبين دنامکمل اتصال په نتيجه کې منځته راشي.

خاص اسباب:

1. ډير عام سبب يې فزيولوجيک ژيړی دی.
2. هيمولايتيک انيميا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ABO incompatibility
- Rh incompatibility
- G6PD deficiency
- انتانات. خصوصاً sepsis.
- دواګاني.
- Hereditary sphrocytosis

3. پولي سايتيميا :

- د شکرلرونکو ميندو ماشومان.
- د کارد وروسته بندوالي.
- Feto-meternal or feto-fetal transfusion

4. Blood extravasation

- سيالوهيماتوما .

5. Breast milk and breat feeding jaundice
6. Glucuronyle transferase defect

- Crigler Nijjar Syndrom(type 1,11)
- Gilbert syndrom

7. ميتابوليکي ناروغۍ

- Galactosemia
- Hypothyroidism

8. Increased enterohepatic circulation

- د کولموبندښت او د پايلوردبرخې بندښت.

فزيالوژيک ژيړی:

فزيولوژيک ژيړی د ژيړی يو ډېرمعمول او عمومي ډول دی چې د نوو زيږيدلو ماشومانو د ژوند په لومړۍ هفته کې د ارتقا په حالت کې د ليدلو وړ ژيړی چې د Indirect (Unconjugated)د غلظت د لوړوالي پورې اړه لري چې دغه عمومي حالت د فزيولوژيک ژيړی په نوم يادېږي، نوموړې ژيړی په لومړۍ مرحله کې په بامعياده کوچنيانو(term) کې ۵ ورځې او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

preterm ماشومانو کې ۷ ورځې په برکې نیسي او د وینې د بیلروبین سویه په سرعت سره 12mg/dl – 10 او حتا تر 15mg/dl ته هم پورته کیږي او په دوهمه مرحله کې دوه اونۍ په برکې نیسي او د وینې د بیلروبین سویه 2mg/dl ته راښکته کیږي. د دې ډول زیړی د پیداکیدو په برخه کې د بیلروبین اینتهیروهیپاتیک سرکولیشن هم رول لري ځکه چې د نوی زیږیدلو ماشومانو په کولمو کې د څو لومړنیو ورځولپاره د باکتریاو فعالیت موجود نه وي له همدې کبله بیلروبین په یوروبیلینوجین نه بدلیږي.

خصوصیات:

- دا ډول زیړی معمولاً په روغو ماشومانو کې ښکاره کیږي.
- نوموړې کلینیکي زیړی وروسته د ۲۴ ساعتو څخه ښکاره کیږي.
- د مجموعي بیلروبین لوړوالی په ورځ کې د 5mg/dl څخه کم وي.
- فزیولوژیک زیړی د ځگر د **immaturity** او گلوکورونیل ترانسفراز انزایم د کموالی له امله پیداکیږي.
- هغه ماشوم چې په فزیولوژیک زیړی اخته وي نا روغ نه ښکاري او د هیمولایزس اعراض او علایم یې موجود نه وي د فزیولوژیک زیړی د موجودیت په حالت کې د ادرارو او غایطه موادو رنگ نورمال وي . د بیلروبین سویه ۱۰-۱۴ ورځې وروسته 1mg ته رسیږي او که چیرته غیرمستقیم بیلروبین د ژوند لومړنیو دوه اونیو څخه وروسته دوام وکړي نو په نوموړې حالت کې ممکن هیمولایزس، گلوکورونیل ترانسفراز انزایم ارثي کموالي، breast milk jaundice ، هایپوتایرویدیزم، د کولمو انسداد او د کالوری د پیداکیدو سبب کیږي .
- د پورتنیو کریتیریاگانو څخه علاوه بل زیړی فزیولوژیک زیړی نه گڼل کیږي او باید چې د لا زیاتو تاریخچې او بشپړ معایناتو لپاره یې ارزیابي وشي.

د زیړي د ډول ډول لاملونو تفریقي تشخیص:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- هغه زيړی چې د ماشوم د زيږيدلو څخه وروسته په لومړی ورځ پيدا شي عموماً دهيمولايتيک ناروغيو له امله وي.
- په لومړيو ۲۴ ساعتونو کې فزيولوژيک زيړی نه ليدل کيږي او که په يو full term ماشوم کې د ژوند د اولې هفتې څخه وروسته زيړی وليدل شي نو نوموړی زيړی فزيولوژيک نه دی. او هغه زيړی چې د ژوند په دوهمه او دريمه ورځ پيدا شي فزيولوژيک زيړي بلل کيږي.
- په فزيولوژيک زيړی کې د ادرارو او غايطه موادو رنګ نورمال وی او که د غايطه موادو رنګ خاثف او د ادرارو رنګ تياره وي انسدادي زيړی ته فکر کيږي.

د فزيولوژيک زيړي ميکانيزم:

1. په نوو زيږيدلو ماشومانو کې د بيلروبين لوړ زياتوالی د غټو RBC حجراتو واليم له امله ، د وينې د سروکروياتو د ژوند کمولی له امله او د اينټيرو هيپاتيک سرکوليشن له کبله منځ ته راځي
2. د ځګر په واسطه د بلروبين نامکمل اخيستنه.
3. د بيلروبين نامکمل اتصال.
4. صفرا ته نابشپړ اطراح.
5. او په ټوله کې د ځګر د وظايفو کموالی.

پلټنې (Investigations) :

که چيرته د پتالوجيک لاملونو په اړه شک موجود و نو په دغه صورت کې بايد په بشپړ ډول سره د Hyperbilirubinemia په اړه پلټنې وشي.

1. د total,direct,indirect سيروم بيلروبين اندازه.
2. د ريتوکولوسايت او د وينې د حجراتو مکمل اندزې تعينول.

- د هيمولايتيک انيميا لپاره د هيموګلوبين اندازه.
- د دمويه صفحاتو اندازه د sepsis لپاره .
-

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. د مور او د ماشوم د وینې د ګروپ تعین.
4. په ماشوم کې د direct Combs test.
5. نور اضافي معاینات. لکه.

- Thyroid function test
- Compleat urine examination
- .Liver function test
- .TORCH antibody titer
- .G6PD enzyme assay
- .Abdominat USG
- .HIDA Scan
- .Liver biopsy

د زیړي

اداره :

په عام ډول سره د غیرمستقیم بیلروبین رانښکته کولو لپاره درې میتودونه کارول کیږي.

- **Phototherapy**
- **Exchang transfusion**
- **Pharmacological therapy**

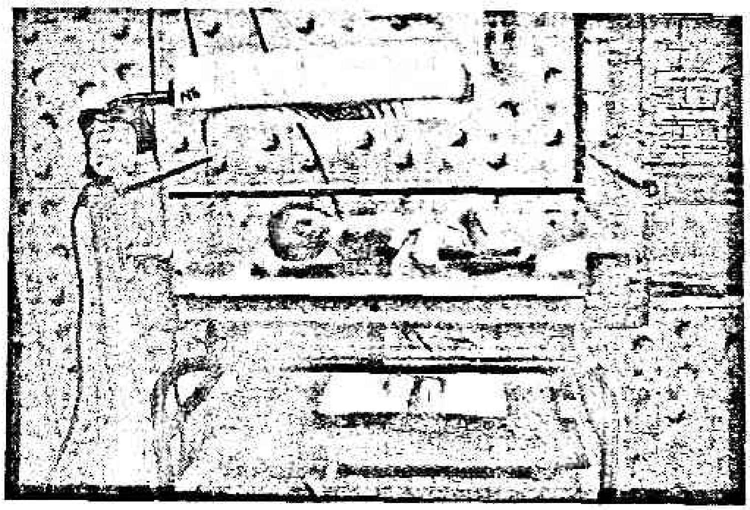

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Phototherapy

په پوتوتیراپۍ کې بیلروبین په Photo isomers باندې بدلیږي چې بیا د ځګر conjugating system له فرعي لاروڅخه په صفرا او ادرارو کې بې له دې څخه چې د میتابولیزم نورې لارې طی کړي اطراح کیږي. ماشومان چې د غیرمستقیم هایپربیلروبینیمیا ولري د فوتوتیراپۍ ابي رنګه ګروپونه چې د انرژي اعظمي out put یې 425-475mm وي د فوتوتیراپي لپاره خوار کافی او نوموړې کوچنیان د دغه ابي رنګه ګروپونو لاندې لوڅ اچول کیږي چې نوموړې لایټ انرژي په جلد کې توکسیک غیرمستقیم بیلروبین په نان توکسیک غیرمستقیم بیلروبین بدلیږي او د صفرا له لارې اطراح کیږي چې د ځګر په واسطه هیڅ کوم اتصال ته اړتیا نه لري. د فوتوتیراپۍ لاندې د ماشوم سترګې د یو سپینې ټوټې یا ګاز په واسطه ترل شوي وي او د یو معین وخت لپاره ترې ماشوم لاندې پروت وي، ماشوم هر دوه ساعته وروسته د یو اړخ څخه بل اړخ ته باید واړول شي او د حرارت درجه یې کنترول شي او باید هر ۸-۴ ساعته وروسته یې SBR اندازه شي د evaporation water loses په خاطر ۳۰ فیصده مایعات ورکول کیږي.

همدارنګه فوتوتراپي ته باید هغه وخت خاتمه ورکړل شي چې کله SBR ټیټ شي او د Toxicity خطرات له منځه ولاړشي او هم د بیلروبین toxicity لپاره د خطرفکتورونه له منځه ولاړشي او د ماشوم عمر دومره زیات شي چې د بیلروبین زیاتوالی تحمل کړي او کله چې فوتوتراپي بنده شي باید د 12-24 ساعتو څخه وروسته SBR ارزیابي شي

د پوتوتیراپي لپاره استطبابات:

- د وینې د سیروم بیلروبین د un-conjugated له ډول څخه وي.
- د وینې د سیروم بیلروبین سویه د Exchang transfusion د سویې څخه 5mg ښکته وي.
- د Exchang blood په تعقیب سره فوتوتراپي اړینه ده.
- د نوو زیږیدلو ماشومانوپه هیمولایتیک ناروغیو کې د Exchang transfusion د انتظار په موخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د بيلروبين د اضافي سويې د لوړوالي د مخنيوي په خاطر.
- شايد چې په شديد کم وزنه ماشومانو کې وقايوي پوتوتيراپي استطباب ولري.

د پوتوتيراپي مضاد استطبابات:

- د وينې د مستقيم بيلروبين زياتوالي.
- Mixed hyper bilirubenemia
- ولادي ايريتروپويتيک پورپايرين.

د فوتراپي اختلاطات:

- د حرارت لوړوالی.
- ډيهايدريشن.
- د پوستکې rash.
- د سترګو زخمونه.
- Broze baby syndrome . په هغه وخت کې چې د مستقيم bilirubine په حالت کې فوتوتراپي اجراشي.
- په کولمو کې د غيرمستقيم bilirubine او د زياتې صفراوي مالګې له امله د غايطه موادو ضياع.

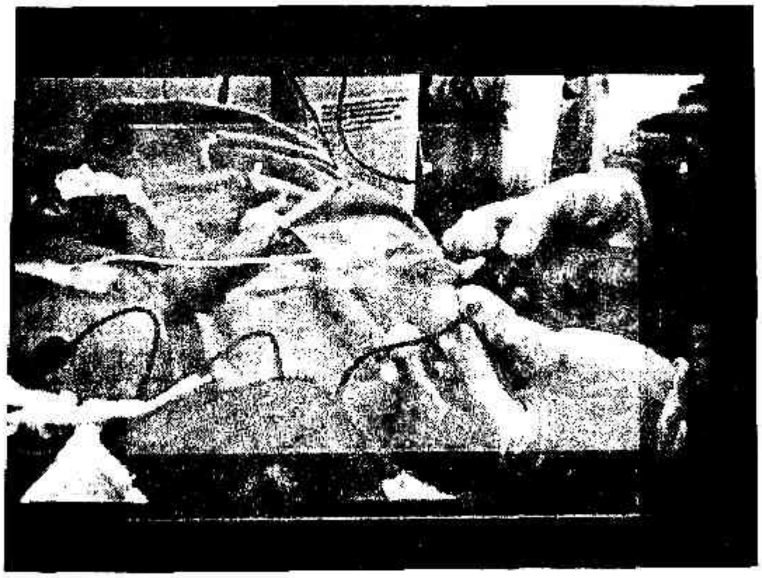

(c) ketabton.com: The Digital Library

:Exchangs transfusion

په نووو زیږیدلو ماشومانو کې Exchangs blood transfusion هغه وخت اجرا کیږي کله چې د بیلروبین د لوړ غلظت لپاره وصفي خطرات موجود وي چې په دغه صورت کې ماشوم ته د نامه د ورید له لارې Exchangs transfusion اجرا کیږي. او باید چې د Exchangs blood transfusion د تطبیق لپاره ماهره او تجربه لرونکې پرسونل او مجهز سامان الات موجود وي. Umblical ورید د زیږیدنې څخه وروسته تر یوې اونۍ پورې خلاص وي چې یو مخصوص سروی Catheter په نوموړې ورید کې د Exchangs blood transfusion د تطبیق لپاره داخلیږي

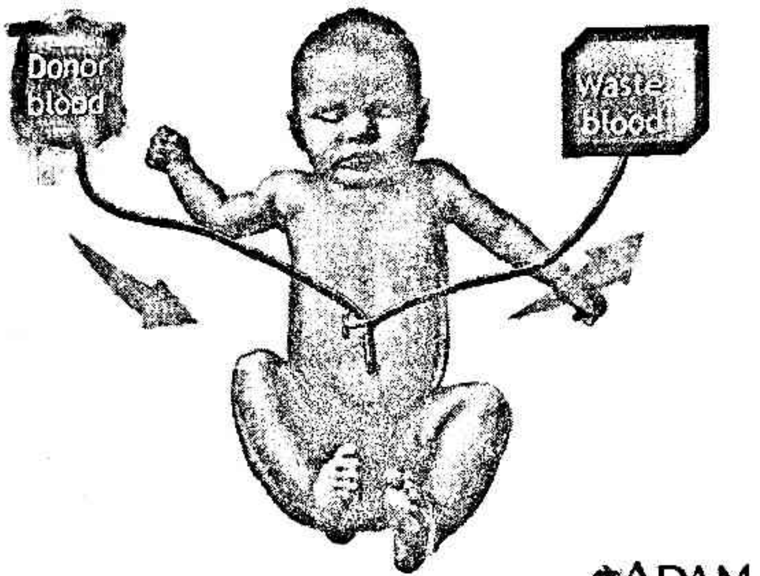

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې:

۱) د وینې د دوران څخه د حساسو سروکرویاتو او د انتي باډي او د دوراني بیلروبن لرې کول او د کوچنې د کم خونی اداره کول.

استطبابات:

- د زیږیدنې څخه وروسته د حبل سروی (Cord blood) په وینه کې د هیموګلوبین د۱۲ ګرامو څخه کم وي.
- په ماشوم کې د Comb تیست مثبت وي.
- د بیلروبن اندازه د ۵ ملي ګرام څخه زیاته وي.
- د Reticulocyt شمیره د 15% څخه زیاته شي.

Complication of Exchangs blood transfusion

- Hypocalcemia
- Hypokalemia
- Hypervolemia
- Acidosis
- Hypothermia
- Infection
- Septicemia
- Peritonitis
- Reactions of blood
- Vomiting
- Aspiration
- Air embokism
- Portal vin thrombosis
- Necrotizing enterocolitis
- Anemia

(c) ketabton.com: The Digital Library

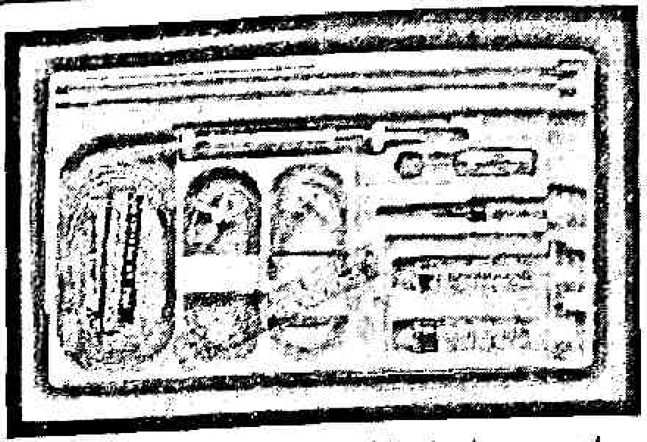

د EBT لپاره اړین سامان الات:

- دوه داني معقم لاس پاکي.
- شپږ داني ارټري فورسيپس.
- سپونج فورسيپس.
- ټوت فورسيپس.
- Scalpel blade.
- ګاز پيسز.
- سروي کيتيتر يا N G tube No 6
- Three way stop cock دوه داني.
- Disposable 30ml سيرينج دوه داني.
- Exchangs transfusion ريکارډ شيټ.

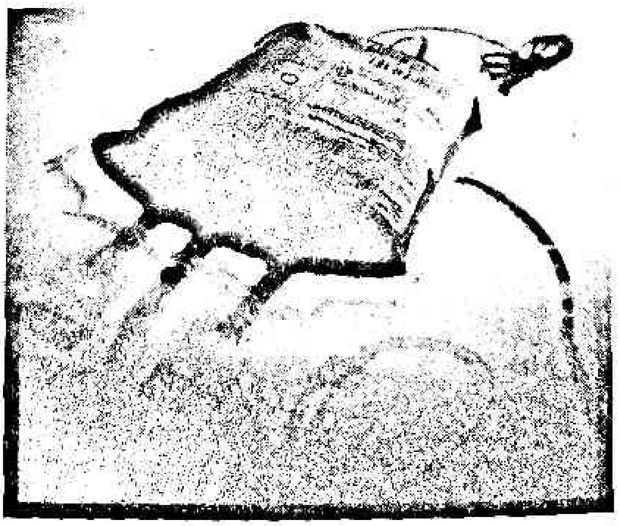

د EBT د اجرا تخنیک:

مخکې له دې څخه چې ماشوم ته EBT شروع باید د منتخب گروپ وینه اماده او سیړي، که وینه یخه وي لومړی باید لږه گرمه کړای شي او د دې په خاطر چې ماشوم کم خونه نه شي په لومړی سایکل کې 10ml وینه داخل او بیرون کیږي او په پاتي نورو سایکلو کې 20cc وینه داخل اوبیرون کیږي چې هر دوران کې 100cc په نظر کې نیول کیږي او د هر سایکل په اخر کې د هایپوکلسیمیا او هایپوگلایسیمیا د مخ نیوي په خاطر 1cc Calcium gluconate او ورسره 4cc گلوکوز 10 فیصده په قراره سره د وریدي کنولا له لارې رنځور ته ورکول کیږي.

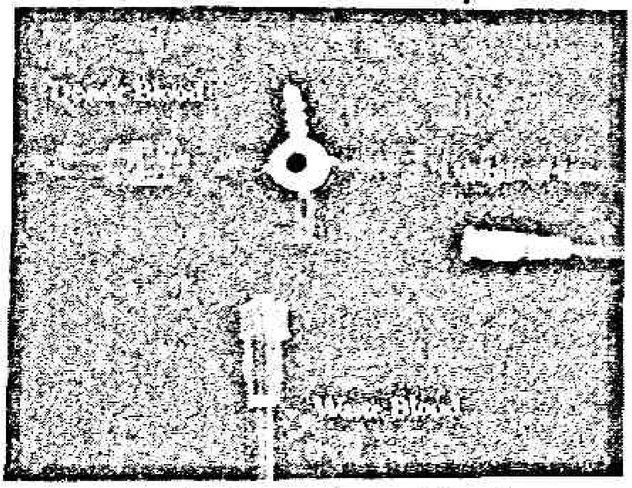

Exchangs transfusion د تطبیق خواوې:

1. Umblical Vein
2. Umblical artery
3. Larg peripheral vein`

عمومي تدابیر او پارماکولوجیک تیراپي:

1. په نوې زیږیدلو ماشومانو کې د زیړي لپاره لومړی باید د زیړی سبب تداوي شي.
2. په هغه صورت کې چې Septicemia موجوده وي انتي بیوتیک باید توصیه شي.
3. کافي شیدې باید ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

4. د کوچنې په مور کې Rh-isoimmunization دمخ نیوي په خاطر Rh positive د Rh0(D) immuneglubulin انجیکشن په واسطه د ماشوم ولادت په ۷۲ ساعتونو په دوران کې وکړل شي.
5. Phenobarbiton: فینوباربیتون د نوې زیږیدلی ماشوم د ځګرحجم زیات او د انزایمونو ، صفراوي مالګې او د صفرا د افرازاتو د زیاتوالې سبب ګرځي ، د فینوباربیتون اغیزې په نوې زیږیدلې full term ماشوم کې د ۳ – ۷ ورځې وروسته او په پریمیچور ماشومانو کې په ځنډ سره لیدل کیږي.
6. Metallo-porphyrins چې یو heme oxygenase نهې کوونکې دی توصیه کیږي چې د بیلروبین د تولید د کمیدو باعث کیږي.
7. د ولادت څخه وروسته 500mg/kg داخل وریدي ایمیونوګلوبولین په تطبیق سره داسې ښودل شوې ده چې د Exchangs transfusion اړتیا کموي.

Kernicterus:
(Bilirubine encephalopathy)

د بیلروبین encephalopathy د Kernicterus په نامه سره یادیږي ، kernicterus یو نیورولوجیک سندروم دی چې په عصبي حجراتو کې د غیر مستقیم بیلروبین د تراکم څخه منځ ته راځي ، غیرمستقیم بیلروبین په دماغو باندې ناوړه او توکسیک تاثیرات لري د غیر مستقیم بیلروبین دقیق مقدار او غلظت چې په انفرادي ډول سره د هرماشوم لپاره توکسیک وي معلوم نه دی.

لنده پتالوجي:

کله چې غیرمستقیم بیلروبین چې په شحمو کې منحل دی اندازه یې د 20mg/dl څخه پورته شي په دغه صورت کې یه نوو زیږیدلو ماشومانو په عصبي حجراتو کې Blood brain barrier (BBB) کراس کوی او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

عمومي ډول سره basal ganglia ، 3rd او 4th قحفي عصب هستې ته او نور عصبي مراکزرنګه کيدل دي چې په نومړو برخو کې نيورونونه تخريبوي او د ماغي زيږى لامل ګرځي.

کلينيکي تظاهرات:

- هغه ماشومان چې په kernicterus باندې اخته وي نيورولوجيک نښې په کې د برې ليدل کيږي.
- هغه ماشومان چې په ژور زيږى اخته وي ناڅاپي ډول سره ليترجي، ضعيف تى رودنه په کې ليدل کيږي.
- د Moro عکسې ضعيف يا نه شتون.
- لوړه او تيزه ژړا.
- د عضلاتي تون زياتوالى.
- اپنيا.
- تنفسي بې نظمي.
- اختلاج.
- زياتره کوچنيان د Kernicterus له امله خپل ژوند له لاسه ورکوي هو هغه ماشومان چې تر يوکاله ژوندي پاتي شي اختلاج او عضلاتي شخوالي لري.
- وروسته د ژوندپه دوهم او دريم کال بشپړ نيورولوجيک سندروم تاسس کوي چې په نومړي سندروم کې دوه طرفه choreoathetosis ، extrapyramida signs ، high tone deafness ، Squints ، Seizures او دماغي وروسته والى.
- مړينه د تنفسي عدم کفايې او د جاري کوما له امله منځ ته راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنیوی:

- یوځل چې Kernicterus رامنځ ته شي بیا غیررجعي وي.
- یواځي د Kernicterus مخ نیوي په فوتوتراپي سره او یا د وینې په تبدیلیدوصورت نیولای شي.
- البومین انفیوژن 1 gm/kg د هایپوالبومینیمیا لپاره امکان لري چې مرسته وکړي.
- د صوتي وظایفو او ایکسټراپایرامیډل وظایفو لپاره د مکتب تر وخته د ماشومانو څارنه ډېره اړینه ده.

د مور د شېدو زیړی(Breast Milk Jaundice) :

Breast Milk Jaundice د زیړی یو ډول دی یو شمیر ماشومان چې د مور د شېدو په واسطه تغذیه کیږي په متوسطه اندازه زیړی په کې لیدل کیږي چې وروسته د دوه هفتو څخه بنه والي حاصلیږي، د مور د شېدو زیړی دقیق لامل تر اوسه نه دی معلوم خوبیا هم داسې ویل کیږي چې د مور د شېدو زیړی د غیرمستقیم هایپربیلروبینیمیا وروستي پیل دی چې د څینو مېندو په سینوکې د اتصال یا د conjugation نهي کوونکې موجود وي چې څینې نهې کوونکي فکتورونه عبارت دي له pregnanediol ، ازاد شحمي اسیدونه او Steroids څخه.

د ۱۵ – ۱۰ ورځې عمر په موده کې، Hyperbilirubenemia د 30mg/dl-20 په اندازه لوړیږي او بیا په قراره سره د ۱۲ – ۴ هفتو عمر په موده رانښکته کیږي

مقاوم یا Persistent زیړی :

مقاوم زیړی داسې واضح کولای شو چې هغه زیړی چې د دوه اونیو څخه زیات وخت ونیسي مقاوم زیړی ورته وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسباب:

- د وخت څخه مخکې زیږیدنه.
- د مورد شېدو زیږی.
- هایپوتایریدیزم.
- ډاون سندروم.
- سریګلرنیجارسندروم.

پتالوجیک زیږی:

خصوصیات:

- د داډول زیږی شواهد د ژوند د لومړۍ ورځې څخه موجود وی.
- د بیلروبین په یو ساعت کې د 0.5mg/dl په اندازه لوړیږي.
- په term ماشومانو کې د بیلروبین اندازه 13mg /dl او په preterm ماشومانو کې د 15mg/dl په اندازه لوړیږي.
- د مستقیم بیلروبین فریکشن د 1.5-2.0mg/dl څخه لوړ وی.
- هیپاتوسپینومیګالي او کم خوني موجوده وي.

مستقیم بیلروبین زیاتوالي:

(Conjugated(direct)Hyperbilirubinemai

مستقیم هایپربیلروبینیمیا داسې واضح کیږي کله چې په وینه کې د مستقیم بیلروبین غلظت د 2mg/dl(34.2mmol/L) یا 20% د توتل بیلروبین څخه زیات شي.

عمومي پاملرنه:

- د مستقیم بیلروبین زیاتوالي د هیپاتوبیلري عدم فعالیت لپاره یوه نښه ګڼل کیږي.
- د مستقیم بیلروبین زیاتوالي د صفرا دافراز د نقیصې یا د بې کفایتی په نتیجه کې منځ ته راځي چې په دغه ځای کې یو عدم فعالیت موجود

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي چې د بدن څخه بیلروبین اخراج کړي چې دانقیصه همیشه پتالوجیک وي.

- کله چې د فزیالوجیک زیړی غیر مستقیم هایپربیلروبینیما په ځنګ شي ،په نوی زیږیدلي ماشومانو کې اکثره وخت مستقیم هایپربیلروبینیما وروسته د یوې اونۍ عمر څخه ښکاره کیږي.
- شاید چې نوموړې زیړی د هیپاتوسپلینومیګالي، خاسف غایطه مواد او د توررنګه ادرارو سره ملګري وی.

اسباب:

1. د صفرا د جریان بندښت.
- بیلری ارتریزیا.
- د صفرا قنات تنګوالي.
- سیستیک فایبروزس.
2. د ځګر دحجراتو ژوبلونه.
- انتانات لکه سیپسیس ، هیپاتایتس ، TORCH انتانات.
- میتابولیک ناروغۍ. ذخیروی ناروغۍ ګلکتوسیمیا. فرکتوسیمیا .
- جینیتکي ناروغۍ. لکه ډوبین جانسین سندروم او روتور سندروم.

تشخیص:

- د direct hyperbilirubenemia د ټولو شکمنولاملونو په اړه دې منتخب تحقیقات اجراشي.
- د direct,indirect,total بیلروبین اندازه.
- TFT, SGOT,SGPT معاینات باید اجراشي.
- د وینې ، ادرارو ، Spinal fluid کلچر.
- TORH انتي باډی تایتر.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- HbsAg حالت.
- د وينې او ادرارو ميتابوليک سکرينينګ.
- د ځګر تحت الجلدي بايوپسي

ادارہ:

اداره يې د مستقيم بيلروبين د حقيقي لامل په معلوميدو سره وضع کيږي.

په منتخبو انتي بيوتيکو په استعمال سره سيپسيس تداوي کيږي.

په Cholestatic jaundice کې د صفرا جريان سريع کول، د سويي تغذي مخه نيول، ويتامين فقدان د منځه وړل د تداوۍ اصلي مقصد دی.

د choletyramine او phenobarbiton استعمال دصفراجرايان تنبع کوي او د سيروم بيلروبين او د صفراوي مالګو اندازه راکموي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(9)

د منځني غوږ التهاب

Otitis Media

د منځيني غوږ حاد التهاب:

Acute Otitis Media (AOM)

د منځيني غوږ التهاب يعنې د منځيني غوږ د جوف قيحي انتان او التهاب دی، دا ډول انتانات اکثراً د هغو انتاناتو په واسطه منځ ته راځی کوم چې د مخه په ناروغ کې د ستونې درد، ريزش يا د نورو تنفسي ناروغيو سبب شوې وي چې د نوموړې محراقاتو څخه يې منځيني غوږ ته سرايت کړی وی. څکه منځني غوږ استاخين ټيوب له لارې ستونې سره نښتي وي او که چيرې له درملنې پرته پريښودل شي په هغه صورت کې ځينې خطرونه لکه د غوږ مزمن التهاب ، کوڼوالی او د ډېر مهم ماستويديت(يعنې ماستويديت انتان د غوږ د شا هډوکې کې وتل) چې کولی شي د مننژيت او د دماغ د ابسې لامل شي چې دواړه ناروغۍ جدي مراقبت او تداوۍ ته اړتيا لري.

د منځني غوږ التهاب ی Otitis Media د ماشومتوب يو د ډېرو عامو انتاناتو له جملې څخه ګڼل کيږي، نوموړې ناروغي په هر عمر کې کوچنيان مصابولای شي خو بيا هم وقوعات يې د شپږو مياشتو څخه تر درې کالو عمر په مابين کې ډير ليدل کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسباب :

1. باکتریا: باکتریا د ټولو لاملونو په نسبت یو ډیر معمول اجینټ دی چې د منځني غوږ التهاب رامنځ ته کوي، ترټولو زیات عام اورګانیزمونه عبارت دی له..

- Streptococcus pneumonia(15-40%)
- Haemophilus influenza (15-25%)
- Moraxella catarhalls(12-20%)
- Group A streptococcus
- Staphylococcus aureus(acut and chronic otitis media)
- Paeudomonas aeruginosa(chronic otitis media)

2. ویروسونه : ویروس د غوږ د التهاب د مستقیم سبب لپاره دومره مهم نه دی خو په هر حال د پورتني طرق تنفسي ویروسي انتانات د استاخین تیوب بندښت رامنځ ته کولای شي چې د باکتریاګانو د نشونما لپاره زمینه مساعدوي.

پتوجینیزس :

کله چې د Eustachian تیوب مجرا د موضعی انتاناتو په واسطه یا د ضخاموی ادینوید له امله وتړل شي، باکتریاګانې مینځني غوږ ته ځان رسوي، د مینځني غوږ جوف ایسار شوی هوا له سره رشف او جذبیږي او په نوموړې جوف کې منفي فشار مینځ ته راځي او جوف ته د باکتریا د رارسیدو زمینه مساعد ګرځوي دغه د باکتریاګانو رارسیدنه مینځنی غوږ ته اوله جوف څخه د افرازاتو نه راوتنه او بندش بلعوم ته د دی سبب کیږي چې د متوسط غوږ کې مایع راټوله شي او د باکتریاوو په واسطه سره منتن شی،

مساعد کوونکي فکتورونه :

- هغه ماشومان چې په غریبو کورنیو کې ژوند کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ماشومان چې عمرونه يې د يو کال څخکه کم وي.
- ډاون سندروم.
- په يخو ارتفاعاتو کې اوسيدل.
- په اب او هوا کې ناڅاپي تغيرراتلل.
- ساختماني نقيصه چې چې استاخين تيوب دنده خرابوي لکه Cleft palate
- د معافيت فقدان..

کلينيکي تظاهرات:

- نوزادان او ماشومان شايد چې اعراض ونلرى اويا لاندې اعراض به په کې موجود وي.
- مخرشيت.
- تبه
- کانګې.
- اسهالات
- د غوږدرد.
- د ماشومانو په واسطه د اخته غوږ کيکارل.
- د اواز د اوريدو ضياع.
- د غوږ افرازات.
- د ماشومانو ژړا کول.
- په غوږ کې د اجنبي اجسامو حس کيد .
- بې خوبي.

اختلاطات:

1. Mastoiditis
2. Meningitis

(c) ketabton.com: The Digital Library

3. Hearing loss

تشخیص:

د منځیني غوږ د التهاب د تشخیص لپاره لاندې میتودونه په کار اچول کیږي.

Otoscope

د کوچنیانو ډاکټران د کوچنیانو د غوږد التهاب د معلومولو او تشخیصولو لپاره یوه اله کاروي چې د Otoscope په نامه سره یادیږي د دغې الې په مرستې سره کولای شو چې د غوږ داخلي مجرا وګورو او اړونده نقیقه یا کوم التهابی حالت معلوم کړو، د غوږ د معاینې پر مهال باید معاینه کوونکې لاندې شیان په نظر کې نیولو سره د غوږ بشپړ ارزیابي وکړي.

- ✓ سوروالی.
- ✓ پړسوب.
- ✓ وینه.
- ✓ افرازات.
- ✓ په منځیني غوږ کې د مایع موجودیت.
- ✓ د غوږ د بهرنی مجرا پړسوب.

Tympanometry

د tympanometry test په دوران کې ډاکټریوه وړه اله کاروي چې په مرسته یې د غوږ فشار معلومیږي او که چیرته eardrum ریچر کړی وی هم يې معلوموي.

Reflectomety

د reflectometry تیست په دوران کې ډاکټریوه وړه اله کاروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د کوچني د غوږ په خوا کې اواز وباسي چې په مرسته يې يو ډاکټر کولای شي د اواز په اوريدو سره چې بيرته اواز منعکس کيږي د غوږ په داخل کې مايع معلومه کړي.

Hearing test

د اواز د اوريدو معاينې سره د يوماشوم يا د يوناروغ د اواز د اوريدو قابليت معلوموي.

Ear discharge culture

Needle aspiration and culture of the middle ear contents په هغه صورت کې چې دغوږ افرازات نه وي

تداوي:

Acute Otitis Media(AOM)

- ماشومان ته بايد ارام وکړل شي.
- مايعات او کافي غذا ورته توصيه شي.
- د غوږ فرازات يې ديو معقم ګاز په واسطه پاک کړای شي.
- د درد لپاره ورته انلجيزيک يا د درد ضد درمل توصيه شي.
- د تبې په خاطر ورته انتي پايريتيک ورکړل شي.
- د تداوۍ په لومړي قدم کې ورته د ډېرو معمولو مايکرولوړګانيزمونو (S.Pneumoniae and H. Influenzae) په ضد درمل ورته توصيه کيږي خوکله چې د کلچر او حساسيت نتيجه معلومه شي درمل يې بدليږي، د منځيني غوږ حاد التهاب کې انتخاپي درمل Amoxicillin (80-90mg/kg/day) په درې تقسيم شوو ډوزونو باندې د ۱۰ ورځو لپاره. همدازنګه نور درمل چې د منځيني غوږ حاد التهاب کې ورکول کيږي په لاندې ډول دي. تداوي د ۱۰-۷ ورځو لپاره توصيه کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- clavulanic acid
- Erythromycin
- Sulfamethoxazole
- Cefaclor
- Cefuroxim
- Trimethoprim-sulfamethoxaole
- Cefixime

- د penicillin-resistant pneumoccocci لپاره دوهم اپشن Ceftriaxone 50mg/kg/day IM د ورځې يو ځل تو ټل دوزونه ۳-۱ورکول کيږي يا Macrolide antibiotic (azithromycin)
- هغه ناروغان چې د انتي بيوتيکو د دوهم کورس توصيه کيدو باوجود هم شفاياب نه شي او يا ناروغي بې لا هم شديده شي نو په دغه صورت کې د tympanocentesis په اړه فکر کيږي چې تر څو اصلي سببي لامل په ګوته شي او دقيق انتي بيوتيک ورته توصيه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(10)
د نوي زيږيدلي ماشوم اسپيکسيا
Birth Asphyxia/Perinatal Asphyxia Or Neonatal Asphyxia

د نوي زيږيدلي ماشوم اسپيکسيا يو طبي حالت دی چې د يونوي زيږيدلي ماشوم د ولادت په وخت د اوکسيجين د محروميت څخه منځ ته راځي يعنې کله چې يو نوی زيږيدلي ماشوم تر بشپړې زيږيدنې سمدستي وروسته په بنفسهي ډول سره تنفس پيل نه کړي نونوموړې حالت منځ ته راځي او که چيرته د زيږيدنې د وخت اسپيکسيا په وخت سره او په جدي ډول سره تداوي نه شي نو په نتيجه کې خطرناک اختلاطات منځ ته راځي او د Encephalopathy له کبله د مرکزي عصبي سيستم حجرات په دايمي ډول سره زيانمنې کيږي چې ښايي د نوي زيږيدلي ماشوم د مړينې اويا په موخر ډول سره د cerebral palsy او mental deficiency سبب شي. نو په جامع ډول سره د زيږيدنې د وخت اسپيکسيا په دا ډول تعريفوو، که چيرې يو نوی زيږيدلي ماشوم د پوره زيږيدنې يا ولادت څخه وروسته سمدستي په بنفسهي ډول سره خپل تنفس شروع نه کړي د زيږيدنې د وخت اسپيکسيا په نوم ياديږي اويا د ماشوم د زيږيدنې د عمر په لومړيو ۱- ۵ دقيقو کې د ابګار سکور درجه د ۵ څخه ښکته شي او يا د وينې PH يې ټيټ شي د زيږيدنې اسپيکسيا ورته وايي.

Hypoxia: هغه حالت ته ويل کيږي چې د شرياني وينې اکسيجن د نورمال حالت څخه کم وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ischemia: هغه حالت ته ویل کیږي چې د حجراتو او ورګانونو د وینې جریان کم او خپل نورمال وظایف رسولای نه شي.

د خطر فکتورونه:

مورني عوامل.

- د وینې لوړ فشار په شمول د ایکلامپسیا او پري ایکلامپسیا.
- د حوصلې ابنارملتي.
- د شکرناروغي.
- د نیپرونونو التهاب.
- د وینې ټیټ فشار.
- انتانات.

پلاسینتا پورې اړوند عوامل:

- Abruptio پلاسینتا.
- د توکسیمیا له امله د پلاسینتا بی کفایتي.

د جنین پورې اړونده عومل:

- کم خوني.
- انتانات.
- د قلبي او تنفسي ستونزو له امله هایپوکسیا.

د زیږیدنې د وخت اسپیکسیا سبب:

د انیستیزیا، د قلبي ناروغیو، نمونیا، تنفسي عدم کفایه، د هایپوتینشن له کبله د ولادت د وخت د مور کم فشار د ابهر او ویناکاوا د کومپریژین له کبله) په وخت کې د مورنۍ وینې غیر کافي اوکسیجن رسیدنه.

سریري تظاهرات:

➢ د وینې د PH کموالي د ۷.۲ څخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- اسیدوزس.
- دجنین Distres په حالت کې چې د امنیوتیک مایع کې میکونیم موجود وی.
- خسافت.
- سیانوزس.
- اپنې.
- د زړه د ضربان کموالی
- د تنبه په مقابل کې د عکس العمل نه ښودل.
- تنفسي عدم کفایه.
- د ماشوم دعضلاتو د ټون کموالې.

لنډه پتوفزیولوجي:

د بیرت اسپیکسیا پتالوجي د ناروغۍ دوخامت اودارګان د مصابیدو سره تړاو لري.

د اسپیکسیا پیل په لاندې حالتونو په تعقیب سره پیل کیږي.

میتابولیک اسیدوزس.

هایپوګلایسسمیا.

هایپوتینشن.

د دماغي وینې په جریان کې تغیر راتلل.

په مرکزي عصبي سیستم د شعریه عروقو دنفوذیه قابلیت د زیاتوالي له امله د مایع لیکاژ مینځ ته راځي چې cerebral اذیما او حجروی مړینه رامنځ ته کوي.

میتابولیک پایلې:

د ګلایکولایزس سریع کیدل سره د brain lactate levels د زیاتوالي سره او ورسره د high energy phosphate concentration کې کمښت را مینځ ته کیدل..

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دماغي وينې په جريات کې بدلون راتلو سره لاندې ميتابوليک تغيرات رامنځ ته کيږي.

- په لومړي قدم کې د دماغي وينې په جريان کې ډېرښت.
- وعايي يا واسکولر autoregulation له مينځه تلل.
- د وينې د فشار کمښت او بيا د Cerebral blood flow کې کمښت رامنځ ته کيدل چې دا ټول پورتنې حالتونه د زيږيدنې دوخت اسپيکسيا رامنځ ته کوي.

تشخيص:

د اسپيکسيا د تشخيص لپاره خصوصي کلينيکي ميتودونه موجود دي دوينې بيوشيميک معاينات اجرا او د نومورو معايناتو څخه د يو لاربنود په ډول کاراخيستل کيږي.

د ولادت څخه مخکې:

د بيرت اسپيکسيا د خطرفکتورونو پيژندل او د هغې لپاره اړين د قدامات نيول.

ټولې مېندې د ولادت په دوران کې کم څه کم څلور پنځه واري نږدي روغتيايي مراکزو ته يا د ولادي نسايي متخصص يا ډاکترانو ته مراجعه وکړي ترڅو د وخت څخه دمخه د هغوروغتيايي ستونزو مخه ونيول وشي چې د ولادت په وخت کې د اسپيکسيا يا د نورو روغتيا ستونزو لامل ګرځي.

به کارديو ګراپي باندې د جنين Tachycardia، bradycardia او يا -late Deceleration حالت معلوميداى شي.

په التراساوند باندې د جنين د فعاليت کموالې. د جنين د تنفسي حرکاتو کموالي او يا په Liquor کې د ميکونيم د موجوديت له امله fetal distress معلوميداى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسپیکسیا ماشومانو ۷۰ فیصده د خطرفکتورونه له زیږیدني څخه مخکې معلومیدای شي او پاتي ۳۰ فیصده ماشومانو د خطر فکتورونه لا نه معلومیږي.

د ولادت په وخت کې:

د ولادت په وخت کې د APGAR سکور د اندازي ښکته والي د ټولو څخه زیاته استعمالیدونکې کریتیریا ده چې تریو حده د زیږیدني د وخت اسپیکسیا پرې تشخیص کیدای شي. د اپګار سکور په دې طریقه کې دماشوم تنفسي حالت،رواني حالت او عصبي حالت څیړل کیږي، که د پنځودقیقوڅخه زیات وخت لپاره د APGAR سکوراندازه که ۳ شااوخواکې وي د زیږیدني د وخت اسپیکسیا شواهد په ګوته کوي خو په هر حال شاید چې په preterm ماشوم کې low apgar scor د زیږیدني د وخت اسپیکسیا په ګوته نه کړي چې نوموړي ماشومان د ولادت په وخت هایپوتونیک ،د اطرافوسیانوزس او د تنبه په مقابل کې کم ځوابه وي.

په غیر asphyxiated ماشوم کې شاید چې low apgar scor موجود وي چې امکان لري چې لاملونه یې لاندې حالتونه وي.

Depression from meternal anesthesia or analgesia
Trauma، نیورومسکولرناروغی، انتانات او داسې نور.

خو داسې به وو وایو چې د ماشوم د حالت د ارزیابی لپاره ابګار سکور یو ښه اینډیکیټور دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

APGAR SCOR

A	0	1	2
Appearance (color)	Blue,pale	Body pink Extremities blue	Fully pink
P Pulse(heart rate)	Absent	Below 100	Over 100/min
G Grimace (respons to stimulation	No response	Facial Grimace	Cry
A Activity (muscle tone)	Flaccid	Some flexion	Normal with move
R Respiration	Absent	Gasping	Regular

په عمومي ډول سره اپګار سکور په ۱. ۵ ، ۱۰ او ۱۵ دقیقو کې اندازه کیږي.

داپګار سکور ډله بندي:

1) نارمل اپګار سکور............. له ۸ څخه زیات.
2) متوسط اپګار سکور.......... له ۴ څخه تر ۸ پورې.
3) ډېر ښکته اپګار سکور........ له ۴ څخه ښکته نمبر اخلي.

د اسپیکسیا اختلاطات:

1) مرکزي عصبي سیستم: Hypoxic Ischemic encephalopathy.
2) پښتورګي: د پښتورګو د تیوبولونو حاد نیکروز.
3) تنفسي سیستم: میکونیم ایسپایریشن. تنفسي ډیسترېس سندروم، د سږو مقاوم لوړ فشار، اپني.
4) قلبي وعایي سیستم: د میوکارډ التهاب. اسکیمیا. قلبي عدم کفایه. ټرایکسپید او میټرال ریګرجیټیشن.

(c) ketabton.com: The Digital Library

5) د معدی او دامعاو سیستم: د معدې زخم ، نیکروتایزینګ اینتیروکولایتیس او د کولموپرفوریشن.
6) د وینې سیستم : ډیستامینیتید اینتراواسکولرکواګولیشن . د نووزیږیدلو ماشومانو د هیموراژیک ناروغیو دخطرزیاتوالی.
7) میتابولیک: په کمه اندازه هایپوګلایسیمیا ،

:Hypoxic Ischemic encephalopathy

په نووو زیږیدلوماشومانو کې د اسپیکسیا له امله اول هایپوکسیا او اسیدوزس مینغ ته راځي او بیا په ثانوي ډول د نیونیټل اینسیپلاپتی لامل ګرځي چې په لاندې چوکاټ کې په دریو ستیجونو ویشل شوې ده.

Stages of hypoxic ischemic encephalopathy.			
Signs	**Stage 1**	**Stage 2**	**Stage 3**
Level of Consciousnes	Hyperalert	Lethergic	Stuporous,coma
Muscle tone	Normal	Hypotonic	Flaccid
Posture	Normal	Flexion	Decerebrate
Tendon reflexes	Hyperactive	Hyperactive	Absent
Moclonus	Present	Present	Absent
Moro reflex	Strong	Weak	Absent
Pupils	Mydriasis	Miosis	Unequal,poor light reflex
Seizures	None	Common	Decerebrate
EEG	Normal	Low voltage	Burst suppression changing to isoelectric seizure activity
Duration	<24hr	24 hr to 14 day	Days to weaks
Outcome	Good	Variable	Death,sever deficitis

د اسپیکسیا تداوي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

- د اسپیکسیا د تداوۍ یو اصلي هدف دا دی چې د اسپیکسیا د نور حملو مخه ونیول شي.
- ټول نوي زیږیدلي ماشومان باید د وخت څخه دمخه د اسبیکسیا لپاره ارزیابي شي او د لوړ خطرواله ولادتونه دې په دوام دار ډول څارنه وشي او ښه ولادي خدمات دې ورته وړاندي شي او په ولادت خانه کې دې په درست ډول سره د ټولو نوو زیږیدلو ماشومانو resuscitation اجرا شي.
- د حرارت درجه دې کنترول شي او د هایپوترمیا څخه دې کوچني وژغورل شي.
- د کوچني حیاتي علایم او output دې په درست ډول سره ریکارډ شي.
- که د ناروغ حالت ډېر وخیم وي او یا ختلاج ولري په دغه صورت کې باید د خولې له لارې څه شی ورنه کړل شي.
- د ګلوټیک د برخې سکشن دې اجرا شي ترڅو تنفسي لاره د وینې، مخاط او مایکونیم څخه پاکه شي او د ماشوم د پښې د ګوتو د ورو ورو ضربو په واسطه تنبع او اکسیجن د بیګ او ماسک په واسطه د فمي بلعمومي airway د اخلولو څخه وروسته د اړتیا مطابق تطتیقیږي.
- هایپوکسیا د (4L/minute) اوکسیجین سره تداوي کړۍ او په هغه صورت کې چې hypercarbia واقع شوې وي Intermittent positive pressure ventilation (IPPV) ورکول کیږي.
- د اسیدوزس په صورت کې باید بای کاربونیت د یو متخصص یا د تجربه کار ډاکتر په واسطه ورکړل شي ځکه د سودیم بای کاربونیت زیات مقدار hypercarbia او د hypernatremia د رامنځ ته کېدو خطرزیاتوي او هم یې زیات مقدار د دماغي اذیما چانس زیاتوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- که ناروغ هایپوګلایسیمیا (Blood glucose <50mg/dl) ولري 2ml/kg of D/W10% په یوه دقیقه کې او بیا د د وینې د عادی ګلوکوز د برقراره ساتلو لپاره 6-8mg/min ورکول کیږي.
- Hypocalcemia : (Blood calcium <7mg/dl) په اعراض لرونکې (اختلاج اپنی، تیتاني) کیسونو کې Clacium gluconat 1-2mg/kg 10% IV د پنځو دقیقو په جریان کې تطبیقیږي که چیرته نوموړې تداوي نتیجه ورنکړي نوموړې دوز ۱۰ دقیقې وروسته بیا تکراریږي.
- همدارنګه د تولد د دوه ساعتونو په دوران کې ورته وقایوي Vit K IM تطبیقیږی.
- هغه ماشومان چې په شدیده اسپیکسیا باندې اخته وي دزړه د وضعی له نظره نوموړي ناروغان په دریو ګروپوویشل کیږي لومړي هغه ناروغان چې د زړه ضربان بې په یو دقیقه کې د ۱۰۰ څخه پورته وي، دوهم د زړه ضربان په یوه دقیقه کې ۱۰۰ څخه کم وي او دریم د زړه ضربان هیڅ موجود نه وي او په دې هغه ناروغان چې د زړه ضربان بې هیڅ موجود نه وي په عاجل ډول سره ورته د سکشن څخه وروسته IPPV په واسطه ورته وینتیلیشن اجراکیږي او خارجي قلبي مساج ورته د منځنی او اندیکس ګوتو په واسطه اجراکیږي که چیرې د ۴-۵ دقیقو په موده کې ناروغ کې تغیر رانشي نو په دې حالت کې ادرینالین د ۱۰۰۰۰: ۱محلول څخه یوملي لیتر اینتراکاردیک او یا داخل په ورید کې تطبیقیږي.
- که چیرته د انتان خطر مواجه وي په دغه صورت باید مناسب انتي بیوتیک ورکړل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اسپیکسیا د اختلاطاتو تداوي:

1) Seizures:
Phenobarbiton 20mg/kg loading dose slow IV
تعقیبی دوز 3-5mg/kg/day

2) Cerebral odema : Fluid restriction او په اختیاط سره د ایلیکټرولایټونو په څارنې سره او شاید چې د hypertonic sclution د 20% مانیټول (0.5-1.0g/kg/dose IVover 20 min) په دوران کې.

3) Hypotention: پلازما او انوټروفیک سپورت لکه ډوپامین.

4) Cardia failure: تداوي په Digoxin او Inotropic support.

5) د ادرارو Out put باید په ډېراحتیاط سره وڅارل شي او باید د 1ml/kg/hr څخه پورته شي.

6) Apnea and Carbon dioxide retention په IPPV سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

1. Basis of Pediatrics. 8th Edition.Parvez Akbar khan
2. Practical Paediatric Guide by Dr.Malte L von Blumroeder.
3. Ghai Essential Pediatrics 8th Edition.
4. Children Diseases Volume 1 by Professor Dr Ahmad Siar Ahmady
5. Treatment Guide 8th Edition by Muhammad Inayatullh and Shabbir Ahmad Nasir.
6. Medical Diagnosis and Management Eleventh Edition By Dr Muhamad Inam Danish.
7. Childrens Common Diseases by professor Dr Abdul Satar Niazi
8. Medical Emergency Treatment by Dr Sayed Malyar Sadat.
9. Drug Dosages in Children 8th Edition By Meharban Singh and Ashok K. Deorari
10. Pediatrics Diseases:by dr Sultan Muhamad Safi
11. Treatment Guidelines of Pediatrics : by Dr Mansoor Aslamzai MD Associat prof of Pediatrics.
12. Our Environment(how to keep our environment clean) by Dr.Sayed Malyar Sadat
13. www.healthline.com
14. https/en.wikipedia.org
15. www.healthcomunites.com
16. د کوچنیانو ناروغۍ . لومړی ټوک : لیکوال: پوهاند دوکتور عبدالستارنیازی.
17. انتاني ناروغۍ. پوهنوال ډاکټرعبدالناصرجبارخیل.
18. د ملاریا ناروغۍ د درملني ملي لاربنود (کال ۱۳۸۹)
19. د درملنې ملي معیاری لاربنود د لومړنیوروغتیایي خدمتونو مرکزونو لپاره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لیکوال پېژندګلوي:

ډاکټر سید ملیار سادات د ارواښاد استاد سید غلام علي سادات زوی دی، چې په ۱۳۶۳ کال د کونړ ولایت په نورګل ولسوالۍ د بر نورګل کلي د ساداتو په کورنۍ کې زیږېدلی دی.

لومړنۍ زده کړې یې د ننګرهار په عالي لیسه ترسره کړې او بیا وروسته په ۱۳۸۲ کال د نورګل مزار لیسې څخه په اعلی درجه فارغ شوی دی او په ۱۳۹۱ کال د پکتیا پوهنتون د معالوجوی طب څخه فارغ شوی، نوموړې یو هڅاند ځوان دی او په خپل مسلک پورې د اړونده کتابونو ترڅنګ د پښتو ادب مطالعې سره ځانګړې مینه لري، چې اوس یې پښتو ادب سره د ډېرې مینې له امله په خپل مسلک کې د څینو کتابونو د لیکلو تکل کړی دی.

ډاکټر صاحب یو هڅاند ځوان دی او په خپل مسلک پورې د اړوندو کتابونو ترڅنګ د پښتو ادب مطالعې سره ځانګړې مینه لري، چې اوس یې پښتو ادب سره د ډېرې مینې له امله په خپل مسلک کې د څینو کتابونو د لیکلو تکل کړی دی.

د سادات صاحب د همدې تکل او مزل څینې نورې بېلګې هم شته، چې یو څه یې په کتابي بڼه چاپ شوي او د نورو یې تر دې وروسته د چاپ په هڅه کې دي چې چاپ او ناچاپ آثار یې په لاندې دول دي.

1. د پېغلو دژوند پټ انځور (چاپ)
2. د نشه یي توکو زیانونه (چاپ)
3. بیړنۍ طبي درملنې (ژباړه چاپ)
4. سګرټو ځان وژغورئ (چاپ)
5. پر روغتیا د شرابو اغېزې (چاپ)
6. زموږ چاپېریال (چاپ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

7. انساني عظمت(چاپ)
8. د داخله ناروغیو اساسات، لیکوال ډاکتر ابراهیم شینواری(دوهم واری کتنه او زیاتونه) چاپ)
9. پر روغتیا د شرابو (الکولو) اغېزې(چاپ)
10. لس تاپ ناروغی، همدا اثر(چاپ)
11. زموږ چاپېریال(دوهم ځل چاپ)
12. طبابت که تجارت. ناچاپ
13. د بریا لار (ناچاپ)
14. د ژوند حقیقته (ناچاپ)
15. اسلام او معاصر طب
16. په افغانستان کې د نشه یانو د ژوند ربښتني انځور(ناچاپ)
17. د والدینو حقوق(ناچاپ)
18. ورځني مېډیاوې او افغاني کلتور(ناچاپ)
19. د اروابناد استاد سید غلام علی سادات ژوند ته لنډه کتنه(ناچاپ)
20. کاردیولوژی(ناچاپ)
21. ژوند او رژېدلې هېلې.

سادات صاحب وروسته د طب پوهنځي د فارغیدو څخه د هېواد په لرې پرتو سیمو کې په مختلفو روغتونونو او کلینیکونو کې د ډاکتر په صفت دندې ترسره کړی چې دا مهال هم په خپلو دندو بوخت دی.

په درنښت
نوراغا سعید
توحید غږ راډیو
کنړ/نورګل

(c) ketabton.com: The Digital Library

Top Ten Diseases

Introduction, Causes, Signs & Treatment

1. Common Cold
2. Acute Watery Diarrhea
3. Malaria
4. Pneumonia
5. Bronchiolitis
6. Measles
7. Bacillary Dysentery
8. Neonatal Jaundice
9. Otitis Media
10. Birth Asphyxia

By: Dr. Sayed Malyar Sadat

Designed by: Abdul Hadi Asar

ختیځ خپرندویه ټولنه

چاپ چارې
د ختیځ خپرندویې ټولنې تخنیکي څانګه- جلال اباد
facebook.com/ختیځ خپرندویه ټولنه
۰۷۷۲۷۱۹۰۳۰-۰۷۷۱۱۰۴۲۴۳

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library